

Васил Друмев

Иванку, убиецът на Асеня I

Действащи лица:

Асен, цар български

Мария, Асенюва дъщеря

Петър, Асенюв брат

Баба Кера, Мариина дойка

Иванко, главен началник на войската

Драгомир, Иванков брат и съветник на Асеня

Симо и Добрин — стари велможи

Милко, млад велможа (*храненик на баба Кера*)

Отец Иван, Асенюв духовник

Исак, севастократор

Тодорка, Исакова дъщеря

Драгни и Михо — слуги

Други велможи, царски телохранители, войскари, народ, стражари, калутери, певец.

Действието става в Търново.

Действие първо

Сцена първа

Мариина стая в царските палати.

ЯВЛЕНИЕ I

Мария и Тодорка.

Мария и Тодорка седят до един стол, на който има цветя, и вържат китки; настрана кошници с цветя.

Мария. Какво е хубаво, Тодорке! Я погледни! *(Показва ѝ едно цвете.)*

Тодорка. Ами я гледай това! *(Показва ѝ и тя цвете и го слага отпред ѝ.)*

Мария *(засмяна)*. Наистина, Тодорке... Чакай ти, хубави китки ще направиме ний, а най-хубава ще направя за чича. Та и той навреме ли дойде я!...

Тодорка. За царюва ден. Какво ли ще бъде хубаво! Аз пръв път ще гледам това тържество. Колко ли хубаво го правят тук! Каква ли е радост, какво ли е веселие?!...

Мария. А! Много хубаво става, Тодорке. Дохождат много селяни и селянки и да видиш какво хубаво са пременени и колко се радват!... Ами велможите, войводите и големците!...

Тодорка. Гледала съм и аз у нас, в Цариград, но не знам де става по-хубаво. Нашите велможи и големци като че не са тъй, както вашите... премяна имат хубава, но...

Мария. На сегашното тържество да видиш ти, Тодорке, нашите велможи и големци... Какви са хубави, Тодорке, какви са юнаци! Хеле Иванко!...

Тодорка. Виждала съм го.

Мария. Той е най-първият наш военачалник. Татко него обича най-много; обича го и чичо Петър.

Тодорка. Иванка... Та кой ли не обича Иванка? *(Силна въздишка и начева с внимание да разбърква цветята.)*

Мария *(стреснато я изглежда)*. Какво ти е, Тодорке? Я гледай каква си умислена сега... Та и тъй тежко въздъхна...

Тодорка *(все разбърква цветята)*. Ех — няма нищо. *(Пак въздъхва.)*

Мария. Тодорке, ти криеш нещо от мене! Ти се мъчиш от нещо си, а не ми казваш.

Тодорка *(жаловито изглежда Мария)*. Моята тайна е печална, царкиньо... *(Въздиша.)*

Мария. Печална? Но досега не съм ли била аз готова да разделям твоите радости и печали? Нима ти...

Тодорка. Аз бих желала с нея да умра...

Мария *(гледа със състрадание на Тодорка)*. Горка Тодорке! По лицето ти се познава, че ти се мъчиш... Пък аз мислех, че тебе ти е добре тук, че ти си забравила...

Тодорка. Не, царкиньо! Не тъжа аз за у дома. Татко е при мене и тъй му е добре тук, а пък ти с добрината си ме утеши и успокои в моята злочестина... ти обърна робството ми на царство. За какво ще тъжа? За мама ли? Но от нея всеки ден получаваме добри известия...

Мария. Но какво ти стана сега, че тъй си се умислила и така силно въздишаш? Я се погледни!...

Тодорка *(като че на себе си)*. О, кешки да не бях го виждала никогаж!... *(Силно въздиша.)*

Мария. Ти ме плашиш, Тодорке, аз никога не бях те виждала тъй. За кого говориш и що значат тежките и печалните ти въздишки?

Тодорка *(свежда глава)*. Ах, царкиньо! Аз наистина съм злочеста, защото съм безумна. Аз имах злочестината да помисля, че Иванко е влюбен...

Мария *(бързешком)*. В кого?

Тодорка *(вдига поглед на Мария и с горчив смях)*. В мене... *(Клати жаловито глава и прекъснато въздиша.)*

Мария *(стресва се и с безпокойство)*. В тебе... *(Изглежда внимателно Тодорка; с въздишка.)* Да, Тодорке, ти си млада, ти си хубавица... *(Наклонява се и умислено начева да разбърква цветята.)*

Тодорка. Ех, царкиньо... *(Клати глава; жаловитно)* Но захвърлена в чужда страна, клета робиня, можах ли аз да възпра сърцето си, като виждах добротата на Иванка към мене и към татка? Той беше винаги добър към мене; той предварваше и изпълняваше и най-малките ми прищевки... А ти сама знаеш, царкиньо, че Иванко е личен, юнак и хубавец. С всеки един благосклонен поглед, с всяка една сладка дума той ми поробваше сърцето... *(Става.)* Царкиньо! Прости горката Тодора, дете не е могла да противостои на тези сладки погледи и думи и е дала воля на сърцето си... Аз не съм ти казвала досега, царкиньо, но аз обичам Иванка от цяла душа и сърце... Горко ми! Той за мене е всичко на този свят...

Мария *(стресва се и още повече се наклонява)*.

Тодорка *(продължава все жаловито)*. Иванко, когото аз намерих весел и безгрижен, начена да ходи дълбоко умислен и нажален; само когато се заприказваше с мене, ставаше някак весел — така ми се струваше мене — и това аз го вземах за знак на негова дълбока към мене любов. *(Въздиша силно.)* Злочеста аз! Аз забравях, че Иванко не може да залиби една робиня, че той е твърде високо от една захвърлена в чужбина и злочеста мома... Той либи друга, царкиньо, друга!... *(Затуля лице с ръце и заплаква.)*

Мария *(става и се приближава до Тодорка; смутено)*. Тодорке! Какво правиш ти?

Тодорка *(без да открие лице)*. Мъчно ми е, царкиньо, много ми е мъчно...

Мария (*открива й лицето*). Но успокой се, Тодорке. Отде знаеш ти, че Иванко либи друга, а не тебе? Ти си млада, ти си хубавица...

Тодорка (*гледа благодарно на Мария*). Колко си добра, царкиньо! Ти искаш да ме утешиш и успокоиш, но (*въздиша*) сърце ми ми казва, че Иванко не може да обича и не обича една робиня, че той...

Мария. Остави се от тези мисли, Тодорке, сърце ти може да те лъже... Може Иванко... Успокой се... (*Сяда умислена.*)

Тодорка (*с въздъхване*). Дай, боже! Но не, царкиньо, не! Аз знам хубаво, че Иванко не ме либи, че той... Но какво правя аз? Прости ме, царкиньо, аз със своите глупавини и на тебе докарах мисъл и жалост... Ох-ох! (*Сяда.*)

Мария (*дълбоко умислена и като че отговаря на себе си*). Затова ти тъй често биваш умислена...

Тодорка (*гледа на Мария и сдържано се поусмихва*)

ЯВЛЕНИЕ II

Презните и Баба Кера.

Баба Кера (*влиза и още от вратата се залава да разтребва и да си хортува*). Я гледай, я гледай...

Тодорка (*начева да отбирва цветя*).

Баба Кера. Дето да погледнеш, се цветя...

Мария (*малко стреснато подига глава*). Ти ли си, бабо? Какво има?

Баба Кера (*поема отдолу едно цвете, изправва се и охка*). Няма нищо, пиленце.

Мария. Ами чича вижда ли?

Баба Кера. Виждах ами... Сла'а, боже! Защо ли ги разпилявате тъй?... (*Свежда се настрана и земва цвете.*)

Мария. Де беше той?

Баба Кера. Отиваше при татка ти, пиле.

Мария. Не пита ли за мене?

Баба Кера. Та аз за то дойдох я... Рече и ти да отидеш там... (*Пак се свежда и земва цвете отдолу. Изправя се.*) Ох!... Я гледай колко са (*показва си престилката*), току ги разпиляват...

Тодорка (*става*). Ето и китките, царкиньо, станаха. (*Показва на китките.*)

Мария. Къде, Тодорке?

Тодорка (*усмихнато*). Заседях се, царкиньо, а пък татко трябва да се безпокои вече... Ти го знаеш я какъв е той...

Баба Кера (*показва пак престилката си*). Какво да ги правя?

Тодорка. Хвърли ги, бабо, те не са хубави.

Мария. Само, Тодорке, пак скоро да дойдеш, че имаме още много работа за празника. И чувай, не мисли толкова...

Тодорка (*усмихва се и с въздишка*). Ще гледам, царкиньо. Остани си със здраве. (*Тъгнува.*)

Мария. Със здраве, Тодорке! Много здраве и на татка си, чу ли?

Тодорка (*покланя се засмяна и си отива*).

ЯВЛЕНИЕ III

Прежните без Тодорка.

Мария (*стои до масата умислена*).

Баба Кера (*гледа с недоволство към дето измина Тодорка*). Да ги хвърля! Не са хубави... (*Сърдито изсипва цветята от престилката си в една от кошниците.*)

Мария. Ти като че си сърдита на Тодорка, бабо?

Баба Кера. Защо да й съм сърдита, пиле мое? Не й съм сърдита, но... знам ли аз? Н'ам как ми се показва тя...

Мария. Ти се мъмриш за нея, бабо; какво ти е сторила тя?

Баба Кера. Сла'а, боже, царичке!... Какво ще мъмря, пиле, няма какво да мъмря! Тя с татка си току ходи у Иванкови!...

Мария (*стреснато*). У Иванкови ли...

Баба Кера. Не знам, пиле, не знам... Стоянка казва. Ох, не знам, не ги хващат твърде очите ми...

Мария (*безпокойно*). Че какво ти казва Стоянка?

Баба Кера. Ех, царичке. Стоянка е добра жена... знам ли аз? И Иванко от няколко време насам съвсем друг е станал... Мисли много, не спи по цели нощи, плаче...

Мария (*още с по-голямо безпокойство*). И плаче, казваш?

Баба Кера. Че знам ли го за какво, пиле мое; Стоянка казва.

Мария. Иди си сега, бабо, аз ще те повикам, когато ми дотрябаш.

Баба Кера. (*гледа я смаяно; посвивва рамена*). Горката! Какво ли и е? Никога не съм я виждала така. (*Отива си умислена.*)

ЯВЛЕНИЕ IV

Мария сама.

Мария (*ходи умислено, поспирва се и пак ходи*). Тя го обича от цяла душа и сърце... той за нея е всичко на този свят... тя току ходи у него, а той по цели нощи не спи, мисли, плаче... (*Поспирва се и мисли; стресва се.*) Тодорка? (*Пристъпва.*) Да, Тодорка е млада, Тодорка е хубавица!... Ами... (*спира се*) ами какво ще стане тогава с мене? (*Въздиша и сключва ръце.*) И защо ми е тогава това, че съм царкиня, че съм царска дъщеря? По-добре да не живея тогава на този свят!... По-добре жива да ме заровят в студената земя!... (*Ходи, поспирва се и мисли.*) Иванко! Иванко! Колко те обичам аз! Колко ми си мил и драг!... Но ти ще ме обикнеш ли поне наполовина толкоз, колкото аз тебе? Кой ще ми каже това? Кой ще ме увери и успокои? (*Ходи.*) Тодорка... Тодорка още повече ми усили страха... (*Спира се и мисли.*) Тя е хубавица... Тя наистина е хубавица... Но никой, Иванко, никой не би те обичал тъй много, тъй силно, както те обичам аз. Аз би жертвувала зарад тебе всичко; аз би дала живота си и би те направила най-честит на света... (*Мисли.*) Тодорка ли? Но той не я либи; тя сама каза, че той либи друга... (*Въздиша и клати глава.*) Иванко, Иванко!... (*Тръгнува да си отива.*)

ЯВЛЕНИЕ V

Мария и Баба Кера.

Баба Кера (*влиза и носи в една кокалена паничка вода*). Знам ли аз? Знам ли?...

Мария (*насреща ѝ*). Какво е, бабо?

Баба Кера. Ами че знам ли, пиле? Донесох ти малко водица от онази. (*Подава ѝ паничката.*) Понакваси си малко челцето... Знам ли аз? Виждам, че не ти е хубаво, пиле мое.

Мария (*усмихва се*). Добре, бабо, добре. Турни го там, че като дода. Сега отивам при татка, нали ме чака там чичо? Ти тури това там, че после, когато си дода. (*Отива.*)

Баба Кера (*гледа подиря и и съмнително клати глава*). Горкото! Какво ли му е? (*Отива към стола.*) Ох, млади са, сами не знаят какво им е... Мирно дете, обичливо дете, какво му е от няколко време насам — не знам. Господ да му дава всичко хубаво. (*Слага паничката на стола и начева да прибира цветята.*) Младини я, това гледат, на това им е умът... (*Помирисва ту една ту, друга китка.*) Какво хубаво миришат... Не знам, да не е тази гъркиня — сякаш че ще ми е полеко. Откакто са дошли тука, сякаш че всичко върви наопаки. Горката царичка! Какво ли и е? (*Разтребва и си бърбори.*)

ЯВЛЕНИЕ VI

Баба Кера и Милко.

Милко (*влиза без да види баба Кера*). Тя мина и пак ми се усмихна, пак ми продума... Каква божествена усмивка! Какъв сладък, небесен глас!... Но, боже мой! Дали от захвърлено сиромашко дете аз се приех в царските палати, достигнах големи почести

само и само за да страдая? Дали затова ме направиха неин пазител, неин слуга само и само да я виждам всеки ден, всеки ден да чувам сладкия ѝ говор и да нямам нито най-малката надежда?... Аз се разтрепервам като лист... аз чувствавам себе си способен да извърша най-трудните, най-славните и най-благите подвизи, или пък най-страшните дела... Царкиньо, царкиньо! Какъв жребий ми готвиш ти? *(Със силно въздишане сяда на стола и дълбоко се замислюва.)*

Баба Кера *(поразтребва и тръгва да си отива)*. Ох-ох, младини!... *(Вижда Милка и уплашено се спира.)* Да те знае господ, уплаши ме! Та и що щеш тука?

Милко *(дига глава, става и се огледва)*. Наистина що ща аз тука? Ето отговор на мене, на моето пламенно чувство, на моите дързостни мисли и желания... Кой съм аз? Едно подхвърлено дете, без род и роднини от улицата и отхранено от жалост и състрадание. Нали е така, милозлива бабо?

Баба Кера *(с безпокойство)*. Господ да те пази, синко! Какво ти е?

Милко. Ти знаеш, бабо. Аз нямам майка, нямам никого освен тебе и ти знаеш болката на сърцето ми.

Баба Кера. Пак това ли, Милко? Горко ти, синко! Изхвърли ти това от главата си...

Милко. Да бъда неин телохранител, да я виждам всеки ден, всеки ден да чувам нейния сладък глас, да виждам нейния ангелски поглед, който ми пробива сърцето и ме разтреперва като лист, да виждам нейната небесна усмивка — и ти, бабо, искаш да я оставя, да я забравя!... Че може ли това?

Баба Кера. Но помисли, синко, за тебе ли е тя? Има от тебе по-големи, а че пак не смеят и да помислят за царкинята. Ами ти?

Милко. По-големи! По-знатни велможи! Ех, бабо! Само да ми рече царкинята — и аз ще надмина всичките велможи и големци... Аз ще направя всичкият свят да склони с покорност глава пред Асеня и смирено да му изпълнява заповедите...

Баба Кера *(кръсти го)*. Прекръсти се, синко, ти си болнав...

Милко *(горчиво се засмива)*. Болнав! Наистина, бабо, аз съм болнав и много болнав... Горко ми! Болнав! *(Смее се и си отива.)*

Баба Кера. Боже! Боже! Изумило се момчето. *(Отива подиря му.)*

Сцена втора

Обиталището на Исака в Търново.

ЯВЛЕНИЕ I

Исак сам.

Исак *(седи до един стол и писва. Гледа ухилен писаното)*. Я гледай, я гледай!...

Колкото повече драще човек, толкоз по навикнува, толкоз по приближава писмото... *(Гледа пак писаното.)* Браво! Още малко — и аз сам би се кълнал, че това е

писано с ръката на онзи дъртел... Боже, прости ме!... (*Слага писаното и със задоволение разтрива ръце.*) Добре! Много добре!... До ще време и това да дотряба. (*Мисли и се начумерва.*) А! Севастократор, архонт на непобедимите легиони, а сега роб у българския цар; роб у българите... Какъв срам! Какво унижение!... (*Злобно потърсва глава и мълчи. Бързешком дига глава и усилено.*) Но не се смущавай много, Исаче! Кой занает? Може твоето унижение да послужи за славата на твоето име, на твоето отечество; може съдбата да иска чрез унижение да те въздигне... (*Помислюва и се усмихва.*) Е-хе-хе! Ний зехме да философствуваме... Съдбата? (*Клати глава.*) Глупий ти, човече! Съдбата си ти сам! Постарай се сам за себе си — и ето ти съдбата, ето ти орисницата. Така, Исаче, така... Тодоро! Тодорке!... Де ли е отишла? (*Мисли.*) Роб у Асеня! Роб у българите! Страшно нещо!... Но какво? Не е ли в нашите ръце да обърнем робството на царство? О, човек е хитър, той направва всичко, стига само да има тука. (*Показва на челото си. Мисли.*) Казват, че народът го обича, и затова той яко седи на престола си. Празни хорати! Властолюбieto е такъв демон, щото накарва човека да потъпква и най-светото нещо. И обич, и признателност, и честност, и всички други подобни глупости, които хората кръстили с име високи и благородни чувства — всичко това е нищо за този демон. И как бърже действа той на човека! Чудно нещо, наистина! Отпървом Иванко искаше да ме коли, да ме беси, да ме предава в ръцете на правосъдието, а сега го гледаш, че се царска корона сънува и бълнува. И какво му казах? Само това, че го бива за цар и ако би щял, би станал цар. (*Смее се.*) Какво има в тези хорати? Празна Мара тъпан била. Ама на! Сън не го хваща сега: дето седне, дето стане, се царска корона му се привижда... (*Разтрива ръце.*) Добре! Добре върви работата! Той се крие; той отбягва и не ще да се среща с мене. Добър знак е това. Зъмята, която му подпуснах, вижда се, успешно гризе сърцето му. (*Мълчешком разбърква книгите на стола.*) Горкият Иванко! Мъчи се, сиромашът!... Властолюбieto повече и повече го обгръща и той наздраво вече мисли за царската корона: търси вече верни приятели и предани другари между велможите. (*Смее се.*) Сиромашът! Той мисли, че на този свят има верни приятели и предани другари!... Глупав си, Иванко, глупав! Верни другари! Верни и предани! Празни хорати!... Големец ли си, богат ли си, ползуваш ли се с царските милости — всякой ти е приятел, и не само верен, ами най-подмилквач, услужлив; но изпаднеш ли в злочестина, знай, че нямаш приятели, че всичките ти са врагове и зли врагове... (*Свиващи рамена, усмихва се.*) Такъв е светът... Но ти не бой се, Иванко! Ти ще постигнеш онова, което така много желаещ. Не бой се, аз съм с тебе. (*Смее се, потрива ръце и клати глава.*) Тодорке! Тодорке!... Я гледай, тя не се обажда (*бърка из книгите*); да не се е пак разсърдила за нещо? А! Това е важното. (*Показва написана книга, земва и другата, що я пишеше по-напред, и ги сравнява. Много ухилен.*) Я гледай, я гледай!... Добре! Добре е. Да ги скрием, че ще потрятат. (*Скрива ги*) Тодорке (*Поослушва се.*) Ох, да ида да видя какво прави. (*Отива.*)

ЯВЛЕНИЕ II

Тодорка сама.

Тодорка (*влиза сърдито и сърдито хвърга настрана горната си дреха*). Ние със своите мъдрувания всичко ще изгубим... (*Сърдито се разхожда; поспирва се.*) Така! Тя не можа да скрие, тя се разтрепера, като чу, че аз обичам Иванка... Тя е готова да даде за

него и душата си... (*Сърдито начева пак да се разхожда; поспирва се.*) Ами ако Иванко... Не! Той либи мене, той толкоз пъти ми го е казвал. Но аз не съм царкиня. Мария, тя е царкиня, царска дъщеря. Кой не би пожелал да стане царски зет! И не ще ли бъде по-лесно на царския зет да достигне по-голямо? (*Постресва се.*) Но тогава... (*Клати злобно глава и заплашва с ръка. Мисли.*) Глупава аз! Послушах татка и повече и разпалих любовта към Иванка... И каква полза сега заради нас? Мария много обича Иванка. Ами ако тя зарад него пожертвува и татка си, тогава какво ще правя аз? Де остават тогава моите сладки надежди за царската корона? Колко съм злочеста!... Ама — все този татко (*попристъпва и гневно*), той всичко ще развали... Чакай... (*Сърдито се разхожда.*)

ЯВЛЕНИЕ III

Тодорка и Исак.

Исак (*влиза усмихнат*). А! Ти тука ли си? Пък аз те виках и ходих да те търся. Де беше?

Тодорка (*без да се спре, гледа го гневно*). Ти току ме викаш и търсиш... (*Спира се.*) Ей на, дойдох. Защо съм ти дотрябала толкоз?

Исак. Е, Тодорке, царица тъй лесно не се става... Чакай де, още нищо не си видяла! (*Смее се.*)

Тодорка (*тръгва пак гневно да се разхожда*). Виждам аз, ти всичко ще развалиш.

Исак. Ха-ха-ха! Каква си сърдита, Тодорке!

Тодорка (*гневно се спира насреща му*). Тате!

Исак. Ех, Тодорке, дете си.

Тодорка (*гневно понечва да тръгне*).

Исак (*спира я*). Чувай, Тодорке, струва ми се, ти беше у царкинята.

Тодорка (*се сърдито*). Да речем, че бях там...

Исак. Хубаво, хубаво. Шепнеш ли на Мария за Иванка?

Тодорка. Шепна ли! Шепна аз, шепна, но да видиме ще ни огрее ли нещо от това. Нищо не ще ни огрее.

Исак (*разтрива ръце*). Ще ни огрее, Тодорке, ще ни огрее!

Тодорка (*пристъпва към татка си. Натъртено*). Ей на, Мария либи Иванка до немай-къде, тя е без ум от него. Какво от това?

Исак (*ухилен*). Много, Тодорке, много! Работата върви по моя план.

Тодорка (*начева пак сърдито да се разхожда*). Това го чувам аз всеки ден от тебе, а пък още няма нищо.

Исак. Чакай де! Такива работи не стават с бързина.

Тодорка (*спираща се пред татка си*). Чувай, тате! Ти сам ме подбутна на това, ти сам ме накара да мисли за това нещо. Помниш ли какво ми казваше, когато дойдох тук и те намерих роб, та плачех?

Исак (*въздиша. Наскърбено*). Роб... Да, Тодорке, татко ти е роб... Исак, великият севастократор, великият началник на непобедимите легиони, е роб у Асеня... Но (*клати глава злобно*) това скъпо и твърде скъпо ще стане на тогози Асеня!... (*Помълчава и после като че сам със себе си говори.*) Разорение, съсипване, прах и пепел — ето отплащанието на моето робство! Всичко, всичко трябва да загине! Робове! Вечни робове трябва да станат!... (*Крачи настрана.*)

Тодорка. Ти пак своето си... А какво ми се вриче? Тате, ти сам ми се вриче, помниш ли?

Исак (*спираща се и гледа на Тодорка внимателно*). Какво ти се врекох? (*Помислюва.*) Да ти трябва да станеш царица и ще станеш, Тодорке. Само... (*пак помислюва и се приближава до Тодорка*) само гледай Мария да залиби Иванка до немай-къде...

Тодорка (*гневно тупа с крак*). Та тя и без мойто гледане го либи, чуваш ли? Тя го либи много, без ум е от тая любов? Сега от нея ида... разбери! (*Сърдито се разхожда.*)

Исак (*гледа усмихнат*). Ами направи ли каквото ти казах?

Тодорка (*спираща се*). Глупава аз, че те послушах... (*Попристъпва и пак се спира.*) Знаеш ли какво стана?

Исак. Я да видим...

Тодорка. Да видиш... Като й казах, че аз обичам Иванка, че той за мене е всичко на този свят, тя се разтрепера и едвам можете да си удържи сълзите; а пък когато й казах, че Иванко не ме либи, че той не може да залиби една робиня, тя за малко не се разскача от радост. Разбираш ли ти това?

Исак (*тупа Тодорка по рамото*). Мила, драга моя Тодорке! Ти си достойно мое чедо... ти си достойна (*махва с две ръце*) за всичко, за всичко!... (*Разтрива ръце.*) Добре! Много добре! Любовта е сляпа. Силната любов накарва човека да жертвува мило и драго, а особено когато е възбудена и ревността. Знаеш ли ти, Тодорке, какво нещо е любовната ревност? Ах, чедо мое, това е страшно, ужасно чувство. То прави човека да си изгубва ума... то затъмнява всичките други чувства, заслепява разсъдъка... кара човека да презира и приличие, и чест, и всичко, всичко и с всевъзможни начини да си постигва целта... А първите семена на това страшно чувство ти си ги вече посеяла в Марииното сърце... Благодаря ти, Тодорке, от душа ти благодаря!... О, как добре върви работата!

Тодорка (*безпокойна*). Но това е лошево, тате, ти ме плашиш с думите си. Кога е така, Мария може да направи всичко за постигване на целта си; тя може да начене сама да помага на Иванка, та после да стане царица. Тогава какво ще правим ние?

Исак (*смее се*). Дете си, Тодорке, и не ти стига умът. Та затова ли са побелели космето ми. Не бой се, Тодорке! Знаеме си ние стоката. Мария, без да ще, без да знае, ще помага на Иванка, а царица ще станеш ти, чу ли?

Тодорка (*радостно*). По-скоро, тате. Колко си добър!...

ЯВЛЕНИЕ IV

Прежните и Драгни.

Драгни (*влиза и като че сърдито се покланя*). Светлият и славният войвода Иванко иде.

Исак и Тодорка (*в един глас*). Иванко!

Драгни. Оръженосецът му известява.

Исак (*крачи насам-нататък*). Иде... Много добре! Иде... Скоро, Тодорке, скоро... (*Към Драгна, тупа с крак.*) Какво си ме зяпнал? Върви поприготвяй там!

Драгни (*стресва се и бързеешком тръгва да си отива; при вратата злобно се оглежда назад*). Вика палешкият му грък като луд... (*Отива си.*)

Тодорка (*глади се пред огледалото*).

Исак (*прибира някакви си книги от стола*). Скоро, Тодорке, скоро!... Да се приготвим добре, за да го посрещнем както трябва. Той не е дохождал цял месец у дома, а сега иде... Работата добре отива, чедо мое. Нали иде сега сам, работата е узряла вече... (*Разтрива ръце.*) Ох, сега му е времето вече да направим последната и решителна крачка, та другото е лесно... Хайде сега, Тодорке, но само внимавай, чедо мое...

Тодорка. Не бой се, тате. (*Весело избягва вън.*)

Исак (*потрива ръце*). Така, така!... (*И той подбягва старешката и си отива.*)

ЯВЛЕНИЕ V

Иванко, сам.

Иванко (*влиза умислен; оглежда се настрани някак страхливо*). И защо ида сега тук? Трябваше да бягам оттук... Но аз ида против волята си и се страхувам. (*Оглежда се пак.*) Нима правя някое страшно престъпление? От какво се страхувам? (*Усмива се горчиво.*) Ах, няма за мене спокойствие! Всякогаж и всякъде умислен и безпокоен!... Страшните мисли вървят неотлъчно подиря ми и на всяка стъпка се изпречват отпредя ми... (*Мисли. Въздиша.*) Искат да знаят причините на моето безпокойство, на моето умислювание... Безумните! Искат да знаят онова, което аз сам крия от себе си... Искат да знаят оная страшна мисъл, пред която аз винаги се разтрепервам, но която не мога да изгоня, не мога да унищожа!... Иванка награждават, Иванка обсипват с царски милости, Иванка считат за най-честит на този свят; но колко е Иванко злочестен, колко страшно се мъчи той в душата си — това никой, никой не знае!... (*Въздиша и се замислюва.*)

Исак (*който подслушва, казва полекаичка*). Лъжеш се, Иванко. Има хора и това да знаят...

Иванко. „Ти си за цар и ако би щял, би станал цар“ — преди много време ми пришепна той и се скри...

Исак (*усмихнато клима глава и шепне*). Така, така...

Иванко. Оттогава се мина много време, но имал ли съм поне минута спокойствие! Страшната мисъл винаги се върти в главата ми и не ми дава покой ни минута... (*Мисли с наклонена на ръка глава; стреснато дига глава.*) Как се плаша аз, като си докарам на ум за него! А той винаги е пред очите ми. Моята страшна мисъл ме прави винаги да го виждам отпредя си ту в царската корона, ту в царската порфира и се тъй горд; се тъй величествен, добър и юнак!... Как би желал аз да бъдеше той един недостоеен и нищожен цар! (*Мисли.*) Обичам го. Обича ме и той и ме обсипва с царските си милости. Но (*клати глава*) колкото повече стават милостите, колкото повече ме въздига Асен и ме приближава до себе си, толкова повече се разпаля в мене пъкленият огън, който не ми дава покой ни деня, ни нощя... (*Мисли.*)

Исак (*ухилен, поподигва ръка*). Та нашата работа е свършена вече! (*Разтрива ръце.*) Колко е хубаво!... Колко е хубаво!...

Иванко. Към какво и накъде ще ме завлече тази страшна мисъл? Този огън, който гори в гърдите ми и ме тласка към ужасна една цел?... Боже, смили се над мене! (*Сяда на стола и свежда глава на ръце.*)

Исак. Сега му е времето и без много забикалки (*Разтрива ръце.*)...

ЯВЛЕНИЕ VI

Иванко и Исак.

Исак (*влиза бърже и като че уплашен*). Славний войводо и великий мой господарю! (*Покланя се ниско.*)

Иванко (*стреснато става*). А! Ти ли си?

Исак (*покланя се*). Прости мене, стареца, задето имах дързостта да прекъсам спокойното течение на светлите ти мисли... Но стар съм, славний войводо, и не можах да предваря...

Иванко. Няма нищо, старче, любовта ти към мене позната ми е. (*Сяда.*)

Исак. Колко ми е драго, Иванко. Днешният ден е празник за мене... Откога не съм имал тази радост!...

Иванко. Мене всякогаж ми е било приятно да дохождам тук и да се разговарям с тебе, добрий ми Исаче. Твоят разговор и твоите съвети винаги са ми били полезни, но по разни работи... Седни.

Исак (*покланя се пак*). Все тъй си добър към мене, Иванко, и няма край на твоята добрина... Мене тук много по ми е добре, отколкото кога бях при императора. И все на твоята добрина трябва да благодаря... (*Сяда.*)

Иванко. Това не е от мене, любезний мой. Волята на царя ми е такава и аз постъпвам по волята му.

Исак. Ех, Иванко! Защо да лицемеря там, дето добрината иска пълна откровеност? Цар Асен е юнак, благороден и великодушен — това го знае целият свят но (*гледа упорито на Иванка в очите*) защо да не кажа, Иванко е по юнак, по-великодушен и милостив от царя? Защо да не го казвам това, когато си е тъй?

Иванко (*сериозно*). Ти се увличаш, старче. Злочестината, в която ти изпадна по волята божия, прави те да виждаш превъзходство там, дето няма друго освен изпълнение на длъжността. Какво бих можал да направя аз без волята на царя?

Исак. Така, така. Злочестина, казваш, но човек само тогава познава работите хубаво и им дава истинската цена, когато изпадне в злочестина. (*Въздига глас*) От велик и горд севастократор, от главен и пръв началник на славните легиони аз днес съм роб у българския цар. Това е злочестина за мене — прости, дето говоря така откровено, — но тая злочестина ме научи да разбирам работите тъй, както са си те, и да им давам истинската цена. (*С гордост*) Аз съм грък, Иванко, и поради това не мога да не говоря правдата. Аз не мога да не казвам, че ако (*протегнато*) България сега е честита, дето има за цар Асеня, двойно щеше да бъде честита (*гледа упорито Иванка в очите и с малко снижен глас*), ако да имаше за цар Иванка!...

Иванко (*стреснато става*). Старче, словата ти са опасни. Та все за това ли, колчем дойда тук?

Исак (*и той става и все гледа Иванка в очите*) Иванко! Аз благославям и вечно ще благославям славното име на българския цар, но аз не мога да говоря неправдата. Ти знаеш, че аз, Исак, бях първият след императора, бях като него и още главен началник на славните императорски легиони.

Иванко. Това е тъй.

Исак. Ти биде моят честит победител; но можеш ли каза, че на бойното поле нямаште един достоен съперник?

Иванко. И това е истина. Твоето юначество, особено в последната битка, правеше ни да се учудваме и да се отчайваме в победата. Признавам се, че ний възблагодарихме бога, когато падна ти в ръцете ни.

Исак. Е този е славен военачалник, този чудесен юнак стои сега отпредя ти, Иванко, и ти казва (*протегнато*), че царската корона ще стои на твоята глава много по-добре, отколкото на Асенювата...

Иванко (*огледва се настрана и безпокойно*). Млъкни, старче!

Исак. Че царската порфира ще прилича на тебе много по-хубаво, отколкото на Асеня...

Иванко (*приближава секъм Исака*). Полека, старче, млъкни!

Исак (*поиздърпва се. С по-възвишеничък глас*). Че Иванко ще може да води българите към по-велики и славни победи, отколкото е правил досега Асен.

Иванко. Старче, какво хортуваш ти?

Исак (*гледа страшно на Иванка и с малко снижен глас*). Българите са народ силен и непобедим, а под царуването и предводителството на храбрия и умния Иванка те би победили целия свят, би накарали целият свят да вика (*натъртено, но снижено*): да живее Иванко, славният български цар!

Иванко (*улавя се за челото и се отвърща от него*).

Исак. Иванко! За човека всичко е възможно на този свят, чуваш ли? Човек всичко може да достигне, стига само да иска.

Иванко (*изгледва го и клати глава*). Безумний старче! Познаваш ли ти колко са престъпни твоите думи?

Исак. Не са, Иванко! Ти си достоен за цар и ти трябва да станеш цар, чуваш ли? Тряба да станеш и ще станеш... (*Бутва му в ръката едно писмо и бързеешком си отива. На вратата го среща Тодорка. Към нея.*) Върни, се върни... Да го оставим сега на покой. (*Отива си*)

ЯВЛЕНИЕ VII

Иванко сам.

Иванко (*държи писмото и стои като замаян, после гледа, към дето измина Исак*). Какъв страшен човек! Какви страшни, но сладки думи? (*Улавя се за челото и мисли.*)

Исак и Тодорка (*показват се и се ослушват*).

Исак (*полекичка на Тодорка*). Щом видиш, че умът му се изменява, прекъсвай го и не му давай да се опомни чу ли?

Тодорка (*клима с глава*).

Скриват се.

Иванко (*въздиша и клати глава*). Да, лукавий човече! Ти ме позна... ти виждаш какво се върши в душата ми. Ти първи запали у мене този пъклен огън и ти сега го раздуваш... Ти право каза: аз искам да стана цар и ще стана! Как ще си постигна целта, с какви средства — не знам още, но пред нищо не ще се спирам. Само (*клати глава, като че се кани*) нека тогава мислят неприятелите на българското царство; тогава твоят хитър народ нека му мисли... (*В забравянето си изпуска писмото. Стресва се.*) А! Какво ли е тук? (*Земва писмото, раздира го, погледва на подписа и зачудено.*) От императора Алексея!... Какво ли е? (*Чете със снижен и взволнован глас.*) „Брате Иванко! Желая ти здраве, дългоденствие и благополучие. В най-лошевите

минути можеш да се надяваш на голяма помощ от мене. Бъди дръзновен и не бой се. Твой брат Алексей.“ *(Отпуца ръце и мълчи. После.)* Какво писмо! Нима император Алексей знае вече най-скритото ми желание? *(Печално се усмихва и показва към дете измина Исак.)* Та питам ли още? *(Клати глава.)* О, врагове! Вам е драго да видите междуособие в българското царство... Вий сте готови да подадете ръка всякому, който би се наел да разбърква царството ни... *(Презрително се усмихва.)* Каква готовност!. Каква обич и какво доброжелателство... Но нека! Аз ще приема вашата ръка, та ще видиме после... *(Мисли. Потърсва глава.)* Нима жребият вече е хвърлен и връщане няма?

Тодорка *(показва се и внимателно слуша).*

Иванко. Асене! Асене!... *(Свежда глава на ръка и пак мисли. Въздиша и дига глава.)* Как лесно измяната се вмъква в царските палати!...

Тодорка *(прави безпокойно мърдане).*

Иванко. Как лесно измяната, предателството... *(Стресва се.)* Измяна? Предателство? Как! Иванко е изменник? Иванко е предател? Иванко...

Тодорка *(пристъпва навътре, като че се кани да го прекъса).*

Иванко *(дига ръка).* Не! Това не е измяна...

Тодорка *(дръпва се, но слуша внимателно).*

Иванко. Не е измяна това! Всеки трябва да желае доброто на отечеството си, на народа си. Защо да не се отстрани един, когато друг може с повече достойнство и с по-голяма полза да заема мястото му? *(Мисли.)* Но Асен? Асен е достоен цар! Асен е велик, благороден цар!... И аз ще мога да вдигна ръка против него? *(Скланя глава и мисли.)*

Тодорка *(полекичка).* Е, стига толкоз...

ЯВЛЕНИЕ VIII

Иванко и Тодорка.

Тодорка *(влиза полекичка, приближава се към Иванка, като че ненадейно го вижда, и уплашеничко поизвиква).* Ах!... *(Понечва да се връща.)*

Иванко *(стреснато дига глава).* Тодорка! Уплаши ме, Тодорке! Но защо бягаш?

Тодорка *(умъдрено).* Аз не знаех... Аз търсех татка.

Иванко *(гледа на нея и весело).* Че какво? Боиш ли се от мене, Тодорке? Аз пък мислех, че ще ти е драго, кога ме намериш тук.

Тодорка *(срамежливо).* Но... тъй нечакано...

Иванко. Наистина, аз дойдох у вас нечакано, но вече отколе съм тук. Де отиде татко ти?

Тодорка (*се огледа надолу*). Татко се тъй прави... Той никога не побързва да ми каже най-радостното нещо. Но и ти тъй тихо седеше тук, сякаш че нямаше жива душа. (*Изглежда го стидливо.*) Какви ли тежки мисли бяха те напипили...

Иванко (*повъздъхва*). Тежки и горчиви бяха мислите ми, Тодорке, но (*усмихнат*) както лъчите на слънцето разгонват мъглата, така и твоят глас, и твоят поглед разгониха моите тежки и горчиви мисли...

Тодорка (*дига поглед на Иванка и пак си снемва клепките*). Ех!... Не е дадена на робиня таквази дарба, Иванко. Робиня! Може ли робиня да се надява за повече освен за един милозлив поглед и за една милозлива дума. _(*Силно въздиша.*)_

Иванко. Каква си ти, Тодорке! Защо хортуваш така? Не знаеш ли, че аз те обичам от цяла душа и сърце, че заради тебе аз съм готов да направя всичко, каквото желаш?

Тодорка (*въздиша и изглежда упорито Иванка*). Простено е на велможите да си играят със злочестите робини. Не, Иванко! Ти не си за робиня... Тебе те чака друга, по-честита, о, много по-честита съдба... Ти си достоен за царска корона, а аз, злочеста робиня, не мога ти дам такава корона... (*Въздиша силно и жаловито клати глава.*) Тежко ми мене!... (*Отчаяно махва с ръка и побягва.*)

Иванко. Ти бягаш? (*Отива подиря ѝ.*) Тодорке! (*Спира се до вратата и се ослушва.*) Побягна!... И се така прави... (*Връща се и се замислюва.*) Царска корона! Колко би приличала царската корона на Тодорка! И каква е тя хубавица!... Сякаш че е родена, за да бъде царица. Защо Тодорка не е на царкининото място? Царкинята... Да, тя ме обича — това го знам аз хубаво. (*Мисли.*) Царски зет! Каква мисъл! Не ще ли бъде по-лесно на царския зет да се качи на престола, отколкото на един велможа? (*Мисли.*) Ами Тодорка? Колко я обичам!... (*Мисли пак.*) Ще се пръсне главата ми! (*Улавя се с две ръце за челото и така си отива.*)

ЯВЛЕНИЕ IX

Драгни и Михо.

Драгни и Михо (влизат един подир други).

Драгни (*сърдито*). Ти само знаеш да се периш, а от нищо не отбираш...

Михо. Че аз ли съм ти крив бе, Драгне? Защо ми се сърдиш?

Драгни (*се сърдито*). Я се погледни: имаш и дълъг меч. Нима аз съм по-долен от тебе? Ама тъй е то...

Михо. Тъй, ами. Друго е да си при войводата, а друго е...

Драгни. Тъй сякаш ти! При войводата само си облечен хубаво и дълъг меч носиш, а друго — нищо не отбираш...

Михо. Защо си сърдит — не знам...

Драгни. Не ме гледай, дето съм тъй (*показва на дрехите си*), не гледай и това, дето господарят ми ме мъмри пред тебе, а на тебе казва кир Михо... Е-хе! Като останем двама, ние си приказваме като другари, и да знаеш какво има!...

Михо (*с любопитство*). Какво е, Драгне?

Драгни. Нали си при войводата? Нали носиш дълъг меч? Знай де!

Михо. Та отде да зная?

Драгни: Че нали си при войводата?

Михо При войводата, ама... Аз не приказвам тъй с него както ти с...

Драгни (*със задоволение*). Това е то! Такъв ме гледаш, ама. Само не казвай никому — ха!

Исак (*подслушва*).

Михо. Не съм от тях.

Драгни (*приближава се до Михо и малко снижено*). Войводата цар ще става.

Михо (*смаяно*). Цар ли? Ами че царят ни?

Драгни. Той е жив и нека го поживи господ на много години! Но войводата ще стане гръцки цар.

Михо (*пак смаяно*). Гръцки! Ами че гръцкият цар?

Драгни. Ти дору разбереш тези работи... Гръцкият цар! Кой го пита него? Моят господар виждаш ли? Стар е, ама... Той знае добре пътищата до Цариград. Ний ще дигнем бой с гърците, ще зедем Цариград и тогава нашият цар ще направи войводата цар на гърците; подиря пък войводата ще се ожени за Тодорка. Чу ли Михо?

Исак (*усмихнато разтрива ръце*).

Михо. Така ли е работата!...

Драгни. Така ами... И да видиш ти тогава бача си Драгна...

Михо. Сега се сещам аз защо Тодорка и татко й току миткат у нас...

Драгни Ама Тодорка нали е хубавелка?

Михо. Ух! Моята Стоянка е по-хубава...

Драгни Твоята Стоянка! Та по-грозна и по-лошева жена има ли на света?

Михо (*сърдито*). Само това не ща да хортуваш, чуваш ли?

Драгни (*насмешливо*). Я го гледай!... Или откогато те би хубаво, твоята Стоянка зе да ти се показва хубавелка?

Михо (*още по-сърдито*). Драгне! Виждаш ли? (*Удря меча си с ръка.*)

Драгни (*мери го с ръка*). Ух, Михо!

Михо (*изтеглява до половина меча си*).

ЯВЛЕНИЕ X

Прежните и Исак.

Исак (*влиза бързешком*). Я гледай! Че какво е това? Тъй ли трябва да правят двама другари?

Драгни. А че на! Вижда ме такъв и без меч, та се наема... Я да имах и аз като него меч, че... (*Въздиша.*)

Михо (*пъхва меча си*). Аз само тъй... за да не ме закача...

Исак. Добре, добре... и двамата сте прави. Още намерили и де да се карат! Хаде си идете оттука и недейте се кара, че — срамота е! В царски палати живейте, царски хора сте...

Михо и Драгни отиват си мълчешката един подир друг.

ЯВЛЕНИЕ XI

Исак сам.

Исак (*ухилен*). Ето де била най-умната и най-вярната политика: да позагатваш нещо си на глупи хора и да подслушваш. Хеле това последното — много хубаво нещо било! Я гледай мой Драгни... Аз само му казах, че ще отидем с него в Цариград и че там ще го направя големец, а той доде докарал работата! Хубаво! (*Смее се.*) Отсега нататък ще начене да се шепне и хортува за Иванковото възцаряване и дору това шепнене стигне до ушите на велможите и царя, то ще се обърне на таквоз, щото никой нищо не ще да отбира. Много хубаво! Рибата се лови най-много, когато водата е мътна... (*Мисли.*) А! Ще видите вие как се надвива Исак, как се зема той роб... (*Мисли пак. Ухилен.*) А че хубаво ли стана пък с Иванка я! Сиромашът! Той сам не знае какво се върши с него. Властолюбието го е завзело вече свършено; той се мъчи, не може вече да търпи, иска му се да се залови здравата, но не знае още как по-добре да го направи, страхува се още и се мъчи да се крие (*смее се с глас*), да се крие и от мене! Е-хе, Иванко! Още при първо виждане те познах аз. Огънят ти е добре подпален и за тебе вече няма връщане. Ти трябва да вървиш напред и ще вървиш (*с присмех клюма глава*) — бъди уверен! И Тодорка я бива: как умно постъпи тя с него! (*Разтрива ръце.*) Работата върви много добре! Хубаво! Хубаво!... Алексей трябва до земята да ми се кланя, трябва краката ми да целува. Какво! Загине ли Асен, не загине ли, стане ли Тодорка царица, не стане ли, но междусобието в България и опропастяването на това проклето царство е вярно като очите ми!... Хубаво! Много хубаво! (*Със задоволение разтрива ръце и си отива.*)

Действие втора

Сцена първа

Иванковите палати.

ЯВЛЕНИЕ I

Иванко, Симо, Добрин, Милко и други велможи. Всички, освен Иванка, който стои умисленичък, дигнали чаши и пеят:

Вино! Вино!

Руйно, буйно!

Ти си гладко,

ти си сладко!...

Лей се, вино, бистро, люто!

Лей се, лей се, весели ни,

в този драг час, в таз минута

най-честити направи ни!

Вино! Вино и пр.

Нам е драго в бойно поле

с враговете да се бием,

а пък в тихо мирно време

да си пеем и да пеем!

Вино! Вино и пр.

Без победа и без песни,

без любовни сладки думи

и без тебе, ройно вино,

ний живота не милейме!

Вино! Вино и пр.

Лей се, вино, бистро, люто!

Лей се, лей се, весели ни,

в този драг час, в таз минута

най-честити направи ни!

Пият

Добрин (*слага чашата*). Ех! Моята кръв се подмладява... (*Разтрива ръце.*) Ще скачаме ли пак по гръцките полета, Симо?

Симо (*слага и той чаша*). И вярвай ми, че нито един от младите не ще може да ни надмине... нито Иванко. (*Обръща се към Иванка.*) Ами ти защо си се умислил? Или ни свика на гости, за да те гледаме умислен?

Иванко (*малко смутен*). Не... само тъй... (*Зема чаша.*) За здравието на моите другари! (*Изпива я изведнъж.*)

Симо Е така е!...

Добрин (*дига чаша*). Да живее Иванко, нашият славен войвода! (*Пие*)

Всички. Да живее! (*Пият.*)

Милко (*зема чаша*). Велможи! Днешното веселие ми напомнява бойното поле и победите над враговете ни. Да живеят българските юнаци! (*Пие.*)

Всички. Да живеят! (*Пият.*)

Добрин Първият между юнаците е Иванко. Той е честта и славата на българското царство. За твое здраве, Иванко! (*Пие.*)

Всички. Да живее Иванко! (*Пият.*)

Иванко. Благодаря ви, другари! Вашата обич ме прави най-честит на света. Царят ме обсипва с милостиците си и вярвайте, че колкото са скъпи и желателни за мене тези милости, толкова скъпа и желателна за мене е и вашата обич. Дано дадеше господ винаги да се ползвам от тая любов, винаги да бъда достоен за нея!

Всички Да живее Иванко!

Иванко (*покланя се и излиза*).

ЯВЛЕНИЕ II

Прежните без Иванка.

Добрин. Да живее! Много е добър! (*Пие и си чисти устата.*)

Симо. Добър е той — добър и юнак, затова никой нищо не може каза, — но той е умислен, забелязваш ли ти?

Добрин (*махва с ръка*). Младини!... Нима ти не се позамислюваше за нещо, когато беше млад?

Симо. Да съм умислен в таквoз време, когато ям и пия с другарите си? Пази, боже!

Добрин. Остави ти сега туй...

Симо. Отдавна аз забележвам това у Иванка. И защо? Като какви грозни мисли могат да безпокоят Иванка? Той има почит от царя и от всички; обичат го всички и му се радват. Какво му гризе сърцето, че не му дава мира и когато седне да се повесели? На, и сега — умислен стои и умислен си отиде и ни остави...

Милко. Е, ваша светлост, тъй ви се струва...

Симо (*клати глава*). Никак не ми допада това: аз ви казвам правичката...

Добрин (*пие*). Да ви кажа ли аз? Виното много хубаво! Хлъзга се като масло и се разлива по жилите ти, та те кара като млад да подскачаш. (*Налива сам и подава на Сима.*) Вземи, Симо, и да видиш: прилича на онова, що го пихме в Одрин, помниш?

Симо. Пий ти, мене не ми се пие. (*Отива настраи.*)

Добрин. Хубаво каза. Наздраве! (*Пие.*) Наистина казвам, виното е същото онова.

Милко. Що го пихме в Одрин след битката ли?

Добрин. Че битка ли беше!... Туй, гърците, и тях ги бивало понякогаж.

Милко. Ама при Серес — съвсем я бяха забъркали. (*Смее се.*)

Добрин. Не думай, че и там ги биваше, но добре, че навреме пристигнаха царят и Иванко.

Милко. Да пием за тяхното здраве.

Добрин (*зема чаша*). Много хубаво каза. Да ти кажа, ти, Милко, много ми се допадаш. Аз обичам да бъдеш ти с мене и в бойното поле, и на веселие. Да пием! Вземи и ти, Симо. (*Подава на Сима и сам пие.*)

Всички. Да живее царят и Иванко! (*Пият, запяват „вино, вино!“ и си отиват освен Сима и един от велможите.*)

ЯВЛЕНИЕ III

Симо и Велможата.

Симо (*дърпа Велможата изотзад*) Я поостани малко...

Велможата. Какво е?

Симо. Как ти се струва?

Велможата. За кое питаш?

Симо. Е това е, дето виждаш и чуваш тук.

Велможата. Твърде добре...

Исак. (*показви се, чисти потта от челото си и подслушва*).

Симо. Да ти кажа правичката, мене никак не ми се допадат тези гощавания и викания „Да живее Иванко! Да живее Иванко!“ Та и неговото умислювание н'ам как ми се показва тъй... Ти какво ще речеш?

Велможата. Ех, Симо! Много работи не ни се допадат и ни се показват н'ам как, ама — гледай си работата...

Симо (*клати глава*). Но не е добро това, брате, не е...

Велможата. Знаеш ли какво? В такива работи най-доброто — да се потайваш.

Симо. Да се потайваш! Как да се потайваш? Да се потайваш, когато може да има опасност за царя, за царството!... Разбираш ли, че на таквоз мирише работата? Да се потайваш? Та затова ли сме проливали толкова кръв? Затова ли сме търпели толкова мъки, труд, безпокойства? Затова ли сме доживели до бели косми?

Велможата (безпокойно). Ти не викай така, Симо че може да те чуе някой и тогава думите ти бог знае какво смущение ще направят... *(Огледва се настрани.)*

Исак *(подръпва се и се поскрива).*

Симо. Не, брате, не! Тряба добре да се внимава, та ако има опасност, мерки да се вземат. Иванковото умислювание...

Велможата (махва с ръка). Остави се!... *(Тръгнува да си отива.)*

Симо *(върви подиря му).* Остави се! Остави се!... Какво ще рече това? Не е добре така, никак не е добре *(Отиват си.)*

ЯВЛЕНИЕ IV

Исак сам.

Исак *(влиза, ветросва се с дрехата си, гледа към дето измина Симо и другарят му и клати глава).* Всичките глупаци, ама този Симо бил най-загубеният човек... *(Поразхожда се.)* Бе, хей, човече! Що ти трябва да се намисаш в чуждите работи? Или ако имаш на сърце си нещо, защо не си мълчиш? Умните хора тъй правят. Виж другаря ти? На, умен човек! Ами ти? Ех, вижда се, ще трябва от тебе да се начене. *(Чисти си потта от лицето.)* Уф!... Тряба сам насякъде да тичаш и очите ти да бъдат четири. *(Посвива рамена.)* Инак работата не става! *(Помислюва.)* И там, и тука стана работата и — как още! Вече се подпали огънят и сега трябва само внимаване и работене. Да те видя, Исаче! Всичката работа на твоя гръб е стоварена. Докарай си на ум младите години и — върши! *(Помислюва пак.)* Иванко, Иванко! Колко се трудя аз за тебе, от колко големи безпокойства те избаввам аз! Но ти ще оцениш ли, както трябва, трудовете и безпокойствата ми? Не ща много: едно хубаво междуособие... *(върти с ръце)* е тъй е, да, да стане в България... *(Помислюва пак и се усмихва.)* Гощава ги, подкупва ги, подмилква им се... Не бой се, Иванко! На всичките ще замажем ние очите, а на когото не можем, за него — ще видим вече. От Милка се боях аз най-много, и ако да не беше той с нас, мъчно ставаше нашата работа; но господ знае какво прави: Асен го прескочи, а пък Мария... *(Духа на ръката си и се смее.)*

Чува се, че иде някой.

(Исак прекъсва да се смее, поогледва се настрани, турга указателен пръст на устни и измичишком си отива.)

ЯВЛЕНИЕ V

Милко сам.

Милко (*влиза*). Ето, че сме вече в огъня... Царят сърдит и смутен, не иска никого да види, а пък според него и в палата смущение. И много добре се начена работата, никой не видя посланеца, нито кога дойде, нито кога го изпроводиха; никой пък и не знае защо е царят смутен и сърдит. Добре!... (*Разхожда се мълчешком.*) Но било трудно да се захващат такива работи... (*Мисли*) И аз ли съм в такава работа? Аз ли?... (*Въздиша*) Презрян и отхвърлен! Двойно презрян, двойно снижен!... На моите пламенни чувства отвещаха със смях и презрение, на моите праведни надежди — със студено пренебрежение... със баща и дъщеря! Мария отхвърга моята пламенна любов, предпочита честолюбивия Иванка, и Асен презира Милка, не го награждава по достойнството, а неправедно въздига и приближава при себе си Иванка... У мене ли няма сила във всичко да се меря с Иванка? Аз ли не съм в състояние да надмина Иванка. Но Милко е отхвърлен, Милко презрян и снижен! (*Злобно се усмихва. Мълчи, а после клати глава*). Нека Иванко ви отвърща за благоденията и любовта! Нека той ви възблагодари!... (*Мисли.*) Каква силна любов гореше в сърцето ми! Колко обичах аз Асения! Колко бях предан на него!... А сега? Гняв и злоба! Вражда непримирима... Аз няма да се успокоя, дору Иванко не ви направи лошо, да се разкайвате за Милковото отхвърляване и снижаване. Аз ще му помагам с всичките си сили! Нека той — ваш любимец, ваш мил и драг, за когото вие не жалеете нищо, — нека той ви нанесе убийствения удар! Ударът от негова ръка вярвам, ще ви заболи на сърцето... (*Мълчи. Силно въздиша.*) Марийо! Марийо! Защо ми отрови ти живота (*Замислюва се.*)

ЯВЛЕНИЕ VI

Милко и Иванко.

Иванко (*влиза безпокоен и се огледва настрани*). Сам ли си, Милко?

Милко (*стреснато дига глава*). Сам.

Иванко. Ами другите?

Милко. Другите си отидоха.

Иванко. И никой нищо не подозрява?

Милко. Добрин, той е наш, както знаеш, а от другите само Симо като че се сеща нещо.

Иванко. Това ме безпокои много. Асен го почита и слуша...

Милко. Твоето умислювание му се показва някак подозрително.

Иванко (*горчиво*). Туй пусто мое умислювание!... Знаеш ли, Милко, че работите могат да тръгнат лошево?

Милко. Нима с пратеника се случи нещо?

Иванко. Та това я!... Царят поръча да го затворят.

Милко. Така!

Иванко. А пък ако и Симо сега направи нещо... Драгомира не вижда ли?

Милко. Не съм.

Иванко. Нито той, нито Исак... Сякаш че в земята потънаха. Добре, че никой от велможите не видя пратеника.

Милко. Ти ме познаваш, Иванко, и мисля, че не трябва да те уверявам във верността си, особено в тая работа...

Иванко. Горкият Милко! Ти си зле оскърбен от Асеня, но...

Милко (*махва с ръка*). Не е сега за това. Речта ми е, че аз някак се страхувам от Исака.

Иванко. Много си подозрителен, Милко; но както и да е, брат ми е с него.

Милко. Да, негова светлост не знае почивка.

Иванко (*радостно*). Ето, че и той иде.

ЯВЛЕНИЕ VII

Презните и Драгомир.

Драгомир (*влиза и се оглежда*).

Иванко. По-скоро, брате, че с нетърпение те чакам.

Милко. Е сега е за ваша светлост говорехме.

Драгомир. Сами ли сме?

Иванко. Не бой се, у дома си.

Драгомир. Понякогаж и стените имат уши, че... (*Снижава глас.*) Нищо не знаете?

Иванко. От тебе чакаме нещо хубаво.

Драгомир. Досега много добре върви! Никой не знае нищо, а царят вярва всичко.

Иванко. Но пратеникът затворен, знаеш ли ти това?

Драгомир. Така е, но всички мерки са зети — не бой се.

Иванко. Царят не те е дирил?

Драгомир. Сега отивам при него. Вика ме и, струва ми се, за това е. Само внимаване — ха! Дору се махне оттука Петър, че после е лесно. Аз вече приръчах на Добрина каквото трябаше. Не бива да изгубваме нито минута.

Милко. Аз се не мога хубаво да разбера: нима когато князът е вън от Търново, той ще е по-безвреден за нас?

Драгомир. Това е необходимо за нашата работа.

Иванко. Тука е дълбок план, Милко. Петър ще бъде изгонен оттука като изменник на царя, като предател на отечеството... нали така? *(Гледа на брата си, клати глава и се смее.)*

Драгомир. Само това да не забравяте: Петровото изгонване ще бъде тайна, но малко по малко тая тайна ще се разгласи, та...

Иванко. Когато се случи нещо с Асеня, всичкото ще се стовари на злонамерения, злоумишления Петра, а ние, като предани слуги на Асеня и верни синове на отечеството, ще се въоръжим против Асенюва враг и ще запазим престола от злоумишлениците... Разбираш ли Милко?

Исак *(се показва, чисти потта от челото си и се вслушва).*

Драгомир. Такива работи тъй стават, Иванко. Който не ще така, нека си седи и нека става слуга на другите.

Иванко. Добре, добре... Не бой се, аз няма да изменя.

Драгомир. Това го аз зная. Но трябва вече да вървя. *(Тръгнува, но пак се повръща.)* Ами от Цариград има ли нещо? Аз забравих да питам Исака.

Иванко. От Цариград вестите са добри: щом стане нужда и императорските легиони са тука.

Милко. Аз отдавна мислех да ви поговоря за това. Не може ли без тези легиони? Те не са и не могат да бъдат приятели на българското царство.

Драгомир. Работата не е играчка, Милко, и затова трябва да сме готови от всяка една страна. Знаем ли какво ще ни се случи?

Милко. Каквото и да се случи, лошево ще бъде и за нас, и за царството ни, ако оставиме да стъпи в земята ни неприятелски крак. Аз това съм пресмятал най-много. Ако дойде работата със сила да си постигваме целта, та още със сила неприятелска — тогава тежко и горко на нас и на земята ни. Помислете хубаво.

Иванко. Милко има право.

Драгомир. Е де, за това друг път ще си поговорим. Да ида сега при царя. Докато се върна, срещнете се с Добриня, та поговорете и с Исака. Този старец е злато за нас. *(Отива.)*

ЯВЛЕНИЕ VIII

Прежните без Драгомира.

Иванко. Дай ръка, Милко. Сега те познавам и оценявам аз най-добре. Ти имаш благородна душа и дору си ти с мене, аз няма да се страхувам нито за нашето предприятие, нито за царството...

Милко. Вече сме в огъня, Иванко, и връщане няма. Но ти казвам отсега, че дотогава, докато борбата става между тебе и Асеня, аз съм цял твой; но ако — не дай боже, — ти

срещнеш на пътя си народа и поискаш с помощта на враговете му да го потъпчеш, тогава аз съм твой враг. *(Отива си.)*

Иванко *(гледа подиря му)*. Честити Милко! Триж по-честити от мене!... Ти имаш за какво да се сърдиш на Асеня, имаш за какво да му отмъстваш, ами аз? И колко си ти горен от мене!... В тебе ще има сила да забравиш отмъщението си, щом видиш, че за царството има опасност, но аз ще мога ли да се откажа от своето пъклено желание? Или страшната мисъл ще ме завлече дотам, щото народът и потомството ще прокълнава името ми. *(Свежда глава и си отива полекичка.)*

ЯВЛЕНИЕ IX

Исак сам.

Исак *(влиза и се огледва настрани)*. Уф!... Тези хора не ми дават покой ни минута! Малко да се позабавиш нейде, гледай, че си изпуснал нещо; трябва насякъде да тичаш, насякъде да се намираш. А! Смятате да не пущате нито един крак от моите легиони в земята си? Хубава работа! Че за това ли се трудя аз деня и нощ? Я ги гледай! Те сами нищо не могат да направят, трябва аз да върша всичко, а пък още седнали да хитруват и мъдруват... *(Разхожда се.)* А! Почтений мой Милко! Ти си хитрият, ти даваш този ум... Ех, наша милост ще се помъчи да се запознае с тебе по-отблизо. *(Усмехнато клати глава. Помислюва.)* Колко работа има! И се трябва бързина. Тодорка, тя да е жива, добра работа върши. Тряба сега по-скоро да се разправим със Сима и с пратеника... Само бърже да се пипа! Колко може бърже! Напъни се още малко, Исаче, напъни!... *(Тръгнува да си отива.)*

ЯВЛЕНИЕ X

Исак и Тодорка.

Тодорка *(влиза бърже)*. Добре, че те намерих, тате.

Исак *(бърже се обръща към нея)*. Недей вика така...

Тодорка. Не бой се, аз разгледах хубаво: няма никой.

Исак. Как я караш?

Тодорка. Досега добре върви. Като не знаях как върви работата тук и време ли е да ги оставя, аз ги склоних да идеме на разходка.

Исак. Много добре, Тодорке, много добре! Гледай само по-далеч от палата: в тези часове Петър и Мария не трябва да се навъртват тук. И знаеш ли какво още? *(Приближава до нея, поозъртва се и до ухото ѝ снижено.)* Симо трябва да се премахне.

Тодорка *(подръпва се назад)*. Нима трябва?

Исак. Без друго! Ако туй не стане, всичко е изгубено.

Тодорка (*помислюва*). Добре, тате.

Исак. И колкото може по-скоро.

Тодорка. Добре, добре... Да вървя, кога е така.

Исак. То ще трябва и Милка, ама той още е потребен на нас. Само хубаво гледай, чедо мое: не изпускай нищо и пред нищо не се спирай, защото, ако чакаме от тези българановци нещо хубаво за нас, била ни работата нам.

Отиват си — Тодорка на една страна, Исак на друга.

Сцена втора

Царските палати.

ЯВЛЕНИЕ I

Асен сам.

Асен (*влиза умислен, в ръце му едно писмо. Мисли с подпряна на ръка глава. Дига глава*). Злочестината да дойде оттам, отдето никак не се надяваш! Брат, хубав брат да стане на брата!... Братските връзки, светите братски чувства се потъпкват, потъпква се и светата любов към народа и отечеството... Колко е тежко това! Колко боли на сърцето! (*Въздиша и мисли. Бързешком дига глава.*) Не! Това не е истина! Лъжа е това! Клевета е това върху хубавия ми брат!... (*Дълго и с внимание гледа на писмото, що го държи в ръка. Отпуска ръце и силно въздиша.*) Но това е истина! Братова ми ръка пише тук... уверява ме и отец Иван. Каква голяма злочестина! (*Клати жаловито глава и въздиша. Чете.*) „Готов съм да изпълня желанието на ваше величество, щом се видя на братовото си място. Защото брат ми е упорит и без друго ще се срещнат големи мъчнотии, затова необходимо е обещаваните от ваше величество 10 000 храбри войника да бъдат готови на всяка минута да навлязат в България...“ (*Клати глава.*) Петре! Петре! Какво правиш ти, злочестний? Как си можал ти да направиш това. Как твоята ръка не е треперала, като си писвал предателството на отечеството си? (*Мисли, въздиша и пак начева да чете.*) „Подробните условия за това ваше величество ще получи на особно. Не може ли някак да се склони Исак, за да вземе и той нашата страна? Брат ми с гостоприемството си твърде го е привързал към себе си...“ (*Крачи насам-нататък.*) Предателство!... Толкова труд и мъки, толкова жертви и така много пролята кръв!... Какви хубави свети чувства! Какви хубави свети надежди!... И всичко това се потъпква, а злочестият ни народ, който едвам се посъвзе малко, едвам видя бели дни, хвърга се пак в злочестина... Да, да... хвърга се в злочестина, предава се на опропаствяване... И от кого? От Асенювци! От Петра! От моя хубав брат Петра!... (*Закрива лице с ръце и стои така.*)

ЯВЛЕНИЕ II

Асен и Телохранител.

Телохранителят (*показва се на вратата*). Негова светлост великият съветник чака повеленията на ваше величество.

Асен (*стреснато дига глава*). Драгомир ли? Кажи му да дойде.

Телохранителят отива си.

Асен (*скрива писмото*). Как плаче и се къса сърцето ми! (*Въздиша.*) Но трябва да съм твърд! Трябва да забравя, че съм брат, а да помня, че съм цар, че съм пазител на спокойствието и добродетелната на моя народ, пазител на целостта и величието на българското царство, което се придоби с такива мъки и жертви... Брате, брате!... (*Клати глава, въздиша и сяда.*)

ЯВЛЕНИЕ III

Асен и Драгомир.

Драгомир (*влиза и отдален се покланя*). Мир и любов, царю честитий.

Асен. Ти дойде, Драгомире.

Драгомир. По царското ви повеление, царю.

Асен. Така! Аз те виках. Седни.

Драгомир (*покланя се и сяда*).

Асен (*мисли малко*). Я ми кажи, Драгомире, какво би направил ти — да речем — с брата си, ако той би намислил да навлече злочестина на царството?

Драгомир (*стресва се*). Бог пази царството ни, царю честитии.

Асен (*не забележва смущението на Драгомира*). Ако би той за постигване на целта си да вика на помощ злите врагове на отечеството ни...

Драгомир (*уплашено*). Това... царю честитий... това... не е... не може да бъде...

Асен (*изглежда го*). Какво ти е, Драгомире?

Драгомир (*още по-уплашено*). Царю честитий!... Това... не е... не може... (*Понечва да седне на колена.*)

Асен (*възтира го*). Добрий и верний ми Драгомире! Тебе те поразиха моите слова; ти се уплаши и трепереш...

Драгомир (*дохожда в себе си, но се още безпокойно*). Словата ти са страшни, царю. Няма българин, който да мисли злото на царя и на царството. (*На себе си.*) Какво щях да направя...

Асен. Няма. Но ако би да има такъв?

Драгомир. Ако би да има и ако би да е той брат ми, аз сам с братските си ръце би го удушил.

Асен. Какво?

Драгомир. Царю честитий, който въстава против царя и царството, той въстава против самаго бога и който и да е той, правосъдието строго го осъжда.

Асен *(като че уплашено).* Правосъдието!... Ти право казваш, Драгомире. Пред това божие око трябва сърцето да мълчи, чувствата да замръзват. Нека бъде тъй! Строго осъждане и наказание: пред правосъдието са всички равни. На, чети и си изпълнявай длъжността. *(Подава му писмото и затуля с две ръце очи си.)*

Драгомир *(зема писмото, прекарва с ръка по лицето си и казва на себе си).* Какво щях да направя, боже мой, какво!... *(Чете тихичко и после скачва уплашено.)* Как? Петър! О, царю! Това е клевета!

Асен *(открива лице).* Писмото негово, Драгомире.

Драгомир. Клевета е, царю, голяма клевета е!

Асен. Увери ме, верний ми Драгомире; увери ме, че това е лъжа, че това е клевета, и аз вечно ще ти бъда благодарен.

Драгомир. Клевета е, царю! Петър не може да бъде изменник.

Асен. Не може! Кой би повярвал това! Кой би по-мислил таквози нещо за Петра?

Драгомир. Не може, царю! Не го вярвам.

Асен *(въздиша).* Вярваш ли, Драгомире, че отец Иван, този свети старец, ще лъже и ще клевети?

Драгомир. По-скоро заездите ще попадат от небето, отколкото отец Иван ще да излъже или ще да оклевети.

Асен. Чети, кога е така. *(Подава му друго писмо.)*

Драгомир *(зема писмото и щом го поглежда, като че се уплашва).* Ръката на светия старец! *(Чете мълчешката и после отчаяно отпуца ръце.)* Каква злочестина! Нима Петър?... Да, това е истина: това го казва и отец Иван... *(Чуни ръце.)* Плачи, Българийо! Радвайте се, врагове на българското царство!... Петър, опората на царството, надеждата на царя и народа, храбрият, умният Петър — предател и изменник!... Боже! Пусни огън да ни изгориш! Пусни камъни да ни избиеш!... Петър!... Трепери, земльо, че на тебе се върши такова страшно злодейство. *(Закрива лице с ръце.)*

Асен *(стои със сведена на ръка глава. Постресва се и дига глава).* Но стига толкоз. *(Става.)* Ние сме длъжни да прекъсваме пътя на злото. Нека се покажем достойни на себе си, достойни изпълнители на оная света обязаност, която ни е възложил всемогъщият бог. Ние сме пазители на правосъдието — нека това правосъдие постигне и брата ми, Драгомире? Нека се постъпи спрямо брата ми с всичката строгост. Престъплението е голямо, нека и наказанието бъде голямо.

Драгомир *(мисли).* Каква злочестина! И в това време, когато ние се приготвяваме за таквози важно предприятие... Не, царю честитий, в тая работа князът не е сам и не е той главата на нея. Тук трябва да има други начинатели и ръководители: те трябва да се

открит и строго да се накажат, а колкото за княза — той не бива явно и строго да се осъжда, защото това ще породи соблазън, смущение...

Асен. И как още! Народът почита и искрено обича Петра!

Драгомир. За княза стига едно братско изобличение и мъмрение, царю.

Асен (*повеселява*). Колко ми успокояваш сърцето, Драгомире! Но това мъмрение не ще ли накара Петра още по-скрито и по-решително да върши работата?

Драгомир (*мисли*). А за по-голямо предпазване може по причина на някоя важна и полезна за царството работа Петър да се прати в някоя далечна област и там да се задържа. Това никому не ще се покаже лошево, а пък и князът не ще бъде опасен, особено като има добро прегледване.

Асен Така, така ще направим, Драгомире.

Драгомир. Още едно ми се вижда необходимо, царю честитий. Пратеникът трябва строго да се изпита, а пък по никакъв начин да не се покрусва хубавото име на княза. Всичко трябва да се държи в голяма тайна и князът трябва да бъде чист пред народа.

Асен. Да бъде така, Драгомире. Но защо Петър не е чист пред мене и пред бога?

ЯВЛЕНИЕ IV

Прежните и Добрин.

Добрин (*влиза уплашено*). Злочестина, царю честитий! (*Покланя се.*)

Асен. Какво още?

Добрин. Симо умрял.

Асен. Какво? Симо? (*Чуни ръце.*) Най-старият, най-добрият ми велможа...

Драгомир (*разперва ръце*). Какво казваш, Добрине! Та отзарана беше здрав, читав, весел.

Добрин. Отровен...

Асен (*бързешком*). Отровен?! Де? Кога?

Добрин. Не се знае още, царю честитий, но от тях излязъл здрав и читав, а после, щом се върнал, зел да се мъчи и в мъки умрял. Казват, че бил у негова светлост, княза.

Асен (*стресва се*). У Петра!... Оставете ме. (*Скланя глава на ръце.*)

Драгомир и Добрин (*поизглеждват се и тръгнват да си отиват*).

ЯВЛЕНИЕ V

Прежните и Началникът на тъмниците.

Началникът на тъмниците (*втурва се и от вратата още сяда на колена*). Милост, царю честитий! (*Навежда се чак до земята*.)

Асен (*стреснато дига глава*). И друго още? (*Приближава се до Началника на тъмниците*.) Какво е, злочестний?

Драгомир и Добрин (*спират се като смаяни и безпокойни*).

Началникът на тъмниците (*умолително*). Милост, царю! Аз не видях, не знам как се случи...

Асен (*малко сърдито*). Ще кажеш ли ти какво е?

Началникът на тъмниците Пратеникът, царю честитий, пратеникът, когото дадохте под мое нагледване, убит в тъмницата...

Асен. И това!... (*Крачи насам-нататък*.)

Драгомир и Добрин (*поизгледват се*).

Драгомир. Работата става сериозна...

Началникът на тъмниците. Убит и стражарят на тъмницата.

Драгомир. И не се знае кой?

Асен. Оставете ме. Идете си... (*Сяда и с две ръце закрива лице*.)

Другите си отиват.

ЯВЛЕНИЕ VI

Асен и Петър.

Петър (*влиза весел*). Добър ден, брате! (*Спира се, като вижда Асеня умислен*.)

Асен (*бързешката дига глава*). А! Ти ли си, Петре? (*Става. Натъртено*.) Дал ти господ добро, брате.

Петър. Като че не си добре.

Асен (*усмихва се*). Нищо, Петре, бях се позамислил малко. Ти как си?

Петър (*весело*). Аз ли? Аз съм много добре. Никога не съм бил така добре, както съм сега.

Асен. Радвам се, Петре; ами защо ли така?

Петър. Защо ли? Защото нашите пламенни желания се изпълняват: царството ни от ден на ден укрепнува, народът забравя вече своите злочестини и се наслаждава със

спокойствие и благоденствие, а името на Асеня, брате, благославя се с една искрена любов от целия народ. Ето в какво се уверих аз в сегашното си пътуване по държавата...

Асен. И тая народна любов към престола и Асеня ти още повече я усили и укрепи, нали?

Петър. Не аз, а добротата на цар Асеня, неговите славни победи над враговете ни. Знаеш ли ти, че народът е много благодарен от това, дето чува, че царят му се готви след малко свършено да смаже лошите му врагове? Това е за учудване. Народът е готов с тебе да върви и в огъня.

Асен. И Асен не трябва да се страхува от никакви врагове, нито вътрешни, нито вънкашни, нали? *(Начева да се разхожда.)*

Петър. Ти ме учудваш, брате! От какво са ти дошли сега такива мисли? От възцаряването на Асеня и досега България не е имала вътрешен враг; тя и отсега нататък не може да има.

Асен *(турга си ръката на рамото му и го гледа в очите)*. Ти вярваш ли това, Петре? Вярваш ли го ти? Дай, боже, да бъдеше така... *(Въздиша и се разхожда.)*

Петър *(гледа го смаяно; на себе си)*. Това не е току тъй: тук има нещо. *(Високо към братя си.)* Много време ли има, брате, откакто съм изгубил твоето доверие? Ти имаш нещо на сърце си, ти се мъчиш от някоя страшна мисъл...

Асен *(спира се)*. Догади се, брате. Да знаеш колко ме боли сърцето, колко ми е мъчно, Петре!...

Петър. Та от що, брате? Вярвай, че аз нищо не отбирам. Та и откога това? Отзарана не бяхме ли наедно? Ти беше съвсем иначе...

Асен *(приближава се до Петра)*. Симо умрял, Петре.

Петър *(уплашено се дърпа назад)*. Симо ли? Че той преди малко беше с мене... Е сега е се върнахме от разходка, смяхме се, приказвахме... Той беше така весел, здрав, говорлив...

Асен. Смъртта му е от отрова...

Петър *(смаяно)*. От отрова!... Симо беше един от най-преданите, от най-верните велможи... От отрова! Да, брате, тука има нещо.

Асен *(усмихва се)*. И аз тъй мисля, Петре. И да ти кажа ли какво е? *(Натъртено.)* Появява се враг, опасен, страшен, който иска да нанесе убийствена рана на нашия народ, който иска да направи прах и пепел нашите досегашни грижи и трудове, който иска да снижи и свършено да опропасти българското царство...

Петър. Какво? Какво? Враг опасен, страшен? Та ние първи път ли ще се срещаме с врагове опасни и страшни? Слава богу, ние сме научени да смазваме страшните си врагове... Или... сега ние не сме онези, които бяхме преди? Или сега у нас вместо юнашка кръв тече вода?

Асен. Петре! Врагът е страшен, защото е отвътре, защото се намира в палатите, защото...

Петър. Има съзаклатие ли? Не вярвам, брате мой: Асеня обичат всички...

Асен (*усмихва се горчиво*). Така е, но чувай какво има: този враг почена вече кървавото си дело — Симо е първата негова жертва...

Петър. Така!

Асен. И знаеш ли още какво има: от Цариград получихме страшни вести.

Петър. От Цариград ли?

Асен (*гледа го в очите*). Та и още има: пратеникът, който донесе тези страшни вести и който се турна в тъмницата, намери се, е сега убит в тъмницата; убит се намери и стражарят. Нима ти нищо не знаеш за всичко това?

Петър (*смаяно и уплашено*). Какво казваш ти, брате мой! Сега първи път чувам...

Асен. И чувай, чувай още. Този враг... знаеш ли го ти кой е той?

Петър. Колко страшно ме гледаш и колко си безпокоен?

Асен. Знаеш ли го ти — този враг? Той е... той е — брат ми! (*Показва с пръст на Петър.*)

Петър (*стреснато извиква*). Ах!... (*Улавя се за космито и уплашено гледа на Асеня.*)

Асен. Брат ми, милият ми брат Петър!... Чети и се радвай. (*Подава му едно писмо и с кръстосани ръце стои отпредя му.*)

Петър (*бързешком зема писмото разтреперан, чете го мълчешката, слехти, изпуца писмото и скланя глава на ръка.*)

Асен (*разперва ръце и се смее горчиво*). Позна го... позна писмото си. (*Кръстосва пак ръце, гледа Петра, клати глава и жаловито.*) Брат ми, в жилите на който тече истата кръв, както и в моите; брат ми, който си е проливал кръвта за свободата на милото ни отечество; брат ми, който вярвах да обича народа повече, отколкото сам аз, който мислех, че е готов да жертвува мило и драго за добродетелта на тоя народ — този ми брат вика сега най-лошите неприятели на царството ни, вика гърците да дойдат с войска в България да му по-магат...

Петър (*постресва се и си остава в прежното положение*).

Асен. И защо? Против кого? Против брат му Асеня и за тази... за тази царска корона! (*Показва на короната си. Въздиша.*) Предава милия си народ на най-лошевите му неприятели, обрича на опропастване българското царство само и само да види тая корона на главата си... И кой го прави това? Брат ми! Брат ми Петър... (*Отчаяно стиска ръце и скланя на тях глава.*)

Петър (*силно се стресва, но се с наведена глава гледа на брата си. Потреперва.*)

Асен (*дига глава*). Брате, брате! Де останаха трудовете и грижите, които правихме ние, за да видиме народа си честит и свободен? Де останаха ония свети чувства, които те

правеха да презираш всички опасности и неуморимо да вървиш към намислената света цел? Де остана пролятата от тебе кръв за свободата на милата ни татковина? Докарай си на ум, брате, колко пъти си ме насърчавал ти, когато аз изгубвах всяка надежда, колко пъти си ми давал ти добри съвети и как се радвахме ние при всяка една и най-малка наша победа... *(Клати глава.)* Докарай си на ум, Петре, детските ни години, когато на майчини ръце още ние и се обещавахме да направим народа си добродетелен, да въздигнем и укрепим българското царство — докарай си на ум как хубаво ни благославяше... Това ли е чакала тя от нас? Та и за това ли е било всичко? *(Показва на короната си.)* За това ли са били толкози трудове, толкози мъки? *(Клати глава.)* Брате, брате! Ако е било за това, защо не ми каза още тогава? На драго сърце бих ти отстъпил първенството. Или защо не ми кажеш сега? Ето я на *(снима короната от главата си и я турга на стола)*; за да я получиш, не ти трябва да викаш неприятели и да опропастяваш царството ни, да озлочестваш народа ни; аз сам ти я отстъпвам. Бъди ти цар и вярвай, че когато работата бъде за доброто и честта на България, Асен ще ти бъде един от най-верните, най-преданите, най-покорните робове...

Петър *(клати глава и като че се подзема; после тресешком дига глава)*. Брате! Бог на небето, който вижда и познава всичко, нека бъде съдия между мене и моите клеветници. *(Отива си с наведена глава.)*

Асен *(гледа подиря му)*. Отиде си и нищо повече? А гласът му тъй тих, тъй нажален, погледът му тъй наскърбен... Клеветници, каза той. Дано, дано, о, боже! Дано да се лъжа! Дано да е това клевета върху брата ми, върху хубавия ми брат Петра... *(Прави две-три крачки, вижда писмото, що го изпусна Петър, взема го бързешком и вперва очи в него.)* Ах! Това е братово ми писмо, тук пише ръката на брата ми Петра. Защо това не е сън? *(Сяда на стола и опира глава на ръка.)*

ЯВЛЕНИЕ VII

Асен и Мария.

Мария *(влиза бързешком и уплашено)*. Тате!

Асен *(дига глава)*. Марийка! *(Мъчи се да се усмихне.)* Що е, чедо мое?

Мария. Защо това тъй, тате?

Асен. Какво е. Марийке? Ти трепериш, я гледай!...

Мария. Уплаших се, тате.

Асен. Че от какво?

Мария. Палатът пълен с войска, тате, стражата безпокойна, велможите мълчешком тичат нагоре-надолу.

Асен *(на себе си)* Така скоро!... *(На Мария)* И не ти ли казаха защо е това?

Мария *(упорито гледа на татка си)* Казаха ми, че нечакано се е дало повеление да има утре тържество и затова било туй смущение и безпокойство, но виждам аз, че не е тъй...

Асен. Тържество! *(Усмива се с въздишка.)* Наистина, утре ще имаме голямо тържество. Марийке.

Мария *(още по-упорито гледа на татка си).* Не ме плаши, тате! Ти си наскърбен и нажален, не виждам ли аз? И чичо... Не, тате. Тук има нещо, има лошево нещо.

Асен Я гледай колко си безпокойна.

Мария И чичо, тате, и той излезе оттука със сълзи на очи.

Асен *(стреснато).* Със сълзи ли?

Мария. Със сълзи, тате! И тъй нажален, тъй наскърбен, тъй убит, щото нито ме видя, нито ми се обади, като го запитах.

Асен. Така.

Мария. Така, тате, така... А пък Драгомир и Добрин го чакаха пред палата му и влязоха подир него... Войска, тате, имаше наоколо...

Асен *(затуля лице с ръце).* Така скоро! Не трябаше тъй скоро, не трябаше да бързат така.

Мария. Аз ме е страх, тате! Какво има?

Асен *(открива лице).* И сълзи, казваш, имаше на очите му.

Мария. О, боже! Какво ли е?

Асен *(мъчи се да се покаже спокоен).* Ние изгубихме Сима, чедо мое.

Мария *(зачудено).* Как го изгубихме?

Асен. Той умря.

Мария *(смаяно се дръпва назад).* Дядо Симо ли? Че кога?

Асен. Преди малко.

Мария. Че преди малко ние бяхме наедно. Аз го оставих у чича.

Асен. И той беше здрав, весел?

Мария. Така здрав, така весел като никога! Разказваше ни, разсмиваше ни... Ние го дразняхме, лъжахме го, като му подавахме чаша с вино... Тодорка наливаше, а аз му подавах и тъй беше весело на всинца ни... Така изеднъж...

Асен. Той ми беше един от най-добрите велможи, чедо мое: да го изпроводим поне, както прилича. Иди се приготвяй за туй печално тържество, дъщерко моя.

Мария. Това ли е било тържеството! *(Отива си печална)*

Асен *(гледа подиря и и тежко въздиша).* Никога не се научвай, чедо мое каква люта рана гори в татковото ти сърце! Поне ти недей се научва това и недей изпитва тези горчиви мъки, които така люто късат сърцето ми. *(Умислен.)* Със сълзи на очи! И те вече се разпоредили... *(Мисли и въздиша.)* Всичко е вече свършено между нас и ние, два брата, вече сме чужди един на друг!... Каква голяма пропаст ни раздели и как

скоро!... *(Крачи.)* Никога вече не ще се прегърнеме ние като братя, не ще се сприкажем и посъветваме като братя... Или той може би ще се яви тук братоубийца... *(Стресва се)* Колко съм злочестен! *(Скланя глава и стои така)*

ЯВЛЕНИЕ VIII

Асен и Петър.

Петър *(влиза преоблечен в пътни дрехи, спира се и гледа на брата си, клатешком глава, с наскърбен глас)*. Ти си нажален, ти мислиш. Защо мислиш? Погледни! Твоята царска воля се изпълня по-скоро, отколкото може би се надяваше ти сам. Ти отрано си се разпоредил така и нà, гледай: аз отивам, за където ти е волята. „Никой не трябва да знае защо Петър тъй скоро оставя Търново и никой не ще да знае!“ Погледни! Аз съм готов.

Асен *(подига глава, изглежда брата си със страх и пак я свежда.)*

Петър. Защо си нажален? Защо мислиш? Петър, изменникът, предателят на отечеството и царството, отива си вече. Петър оставя Търново, а заедно с него *(въздига глас)* махва се оттука и злото... *(смее се)* махва се злото, ужасното зло... махва се проклят... *(Бързешком се улавя за сърцето; със снижен глас)* Но спри се, сърце, защо толкоз тупаш? *(Мълчи. Клати глава)* Успокой се, брате! Аз отивам. Защо мислиш? Ето: опозорен, унижен... вече чужд от братско доверие, от братска любов, Петър си отива и ще си прекарва дните в краищата на милото си отечество като един от най-отхвърлените, най-ужасните злодеици!... И кой знае? Може би последното слово, което Петър ще чуе, преди да иде в гроба, ще бъде проклетие от брата му, проклетие от цял народ... И защо? *(Гласът му плачешката се прекъсва и той затуля бързешком лицето си с ръце.)*

Асен *(и той затуля лице с ръце).*

Петър *(дига глава тресешком)*. Но изменникът, предателят и убийцата си отива! Не мисли, няма вече от какво да се безпокоиш и страхуваш... Прощавай! Прощавай, брате мой, и успокой се!... *(Отива си.)*

Асен *(стои със закрито лице. Зачува се жална песен, Асен открива лице и слуша.)*

Петър *(пее зад сцената).*

Защо, защо, съдбо,

ти толкоз ядовито

сърце ми нарани?

Обичах брата аз,

о, как обичах!...

Но ти, съдбо,

ти, зла съдбо,

*уби ти таз любов
и раздели.
Защо, защо, съдбо,
ти толкоз ядовито
два братя, раздели?
Защо, защо, съдбо?
Ах, тежка е,
горчива е
и мъчна е
такваз раздяла!*

Асен (*простира ръце, към дето се чува гласът*). Петре, брате!... (*С отчаяние отпуща ръце.*) О, тежко било да бъде човек цар и брат!... (*Отива си.*)

ЯВЛЕНИЕ IX

Исак сам.

Исак (*влиза осторожно и кихва*). Наздраве! Добър път!... Ха, ха, ха! Как всичко върви добре!... И не ти трябва много залисия; натъкми всичко умно, дай му пътя и после кръстосай ръце, стой и гледай само — всичко ще стане по волята ти. (*Разтрива ръце.*) Ех, че умни глави били тези българи...

ЯВЛЕНИЕ X

Исак и Тодорка.

Тодорка (*показва се осторожно и гледа по страните*).

Исак. Дойди, Тодорке, дойди!

Тодорка (*влиза*). Ти тука ли си?

Исак. Ами че как! Тряба да се нагледва, чедо мое, да не удари някак накриво. Ами ти!

Тодорка. Остави се! Аз се измъчих с Мария; страх ме беше да не дойде тук и да намери чича си... Тя, глупавата, мисли, че всичко е за Сима. А Симо...

Исак. Знам, знам... И пратеникът отиде подире му, но — те, сега за това. Ами видя ли как сладичко се прощаваха двамата братчета? Ехе! Сякаш че бяха гълъбчета.

Тодорка (*смее се*). То стана много хубаво! Само, тате, да се махваме оттук, да не би да ни намери някой... Знаеш дяволът си няма работа...

Исак. Не бой се. Иванко е дал заповед на стражата да ме пущат навсякъде, ама ти добре казваш, да се махваме... *(Отиват си.)*

Действие трето

Сцена първа

Иванковите палати.

ЯВЛЕНИЕ I

Иванко и Драгомир.

Иванко *(седи дълбоко умислен).*

Драгомир *(влиза).* Ти си се върнал вече; барем свърши ли нещо?

Иванко *(дига глава).* Свърших. *(Въздиша и скланя глава).*

Драгомир. И благополучно?

Иванко *(само с глава потвърдява).*

Драгомир. Слава тебе, господи! *(Сяда.)* И отвън всичко е благополучно, само трябва сега...

Иванко *(дига глава).* Колко и какви големи жертви иска нашето дело, брате! *(Клати глава.)*

Драгомир *(усмихнато).* Ти мислиш, че Мария не ще да се радва, като се види царица? Бъди спокоен, Иванко! Жените са се жени: покажи на жената нещо пъстричко, таквоз, което да бие на очи, да блещи, и жената зарад него забравва всичко. *(Смее се.)*

Иванко. Но дай да знаеше ти колко пламенно и искрено ме обича тя!... Дай да видеше, брате, колко много се радва тя, каква добротчина се изказва в очите ѝ, на лицето и, когато чуе тя от мене, че аз я обичам...

Драгомир. Та какво по-добро искаме от това? Ще каже, че нашата работа много благополучно ще се свърши.

Иванко. На мене ми е мъчно да я лъжа така лошо, брате мой. Не знаеш ти колко ми дохожда мъчно и тежко, когато гледам на нейната хубава радост и когато си помисля, че всичко това ще се развали, че нейните най-свети и сладки надежди ще се обърнат на прах и пепел...

Исак *(подслушва).*

Драгомир. Да не ти се е възвил пак умът?

Иванко. Но аз обичам Тодорка, разбираш ли? Аз я обичам и не мога да се откажа от нея. Как! Без нея аз да царувам? Тодорка да не бъде украсена с царска корона? Да бъде тя отхвърлена, оставена?...

Драгомир. Аз пък ти казвам, че без Мария всичките ни трудове ще отидат напусто. *(Става.)* И гледай що ни чака тогава: всичко ще се натрупа на нашата глава, а ти знаеш как народът обича Асеня и какво би направил на неговите врагове.

Иванко *(става)*. Само да сполучех аз сега, та после — лесна е разправата с народа.

Драгомир. Чуваш ли? Само тогава се надявай за успех, само тогава вярвай, че ще спечелиш любовта на народа и ще се удържиш на българския престол, когато всичко се струпа на Петра, а ти се явиш като защитник на злочестия Асеня, Мария пък те провъзгласи явно и тържествено за свой мъж и наследник на татка й.

Исак *(дига ръка)*. А-а! Май на лошево се възвива.

Иванко *(умислено клати глава)*. Колко е лошево!

Драгомир. Лошево, нелошево — така трябва да стане. А пък ако не стане така, тогава, колкото и да успееме, не чакай нищо друго освен смъкване от престола, междуособие, опропаствяване на царството — това трябва да чакаме.

Исак. О-хо-хо! Пак му стигало умът...

Иванко. Мъчно!

Драгомир. Няма нищо мъчно. Имаме още доста време. Никой не знае нищо, всичко е приготвено хубаво, ти имаш вече в ръце царския палат — полекичка, тихичката да се свърши работата, тая нощ ли, през другата нощ ли, но така, щото и Иванко, и Драгомир, и тоз, и онзи да си останат чисти, любители на Асеня и спасители на царството и престола. Разбираш ли? Така и Мария, и народът — ако щеш, и потомството ще ни благославя.

Исак. Мишките много кроят, но да видиме котката какво ще рече... *(Готви се да влезе.)*

Иванко *(въздиша и клати глава)*. Както щеш говори, ама — мъчно!

ЯВЛЕНИЕ II

Прежните и Исак.

Исак *(влиза крадешком)*. Новости, славни велможи, новости!

Иванко и Драгомир *(стреснато се обръщат към него)*.

Драгомир. Какви новости?

Исак. Малко са не тъй добри, ама за решителни хора това е нищо. Виждате ли, аз обичам да правя философски заключения...

Иванко *(нетърпеливо)*. Новостите?

Исак. Новостите са за нашата работа.

Драгомир. Че какви са?

Исак. Те са такива, щото една минута бавение — и ние сме изгубени.

Драгомир (*безпокойно*). Че какво има? Кажи де!

Исак. Отец Иван е в Търново.

Иванко и **Драгомир** (*стреснато се повъзвиват настрана*).

Исак. Известията са верни. В Цариград го няма и не знаят кога е избягнал оттам. Но днес в манастира аз забележих едно небивало движение: старците шетаха нагоре-надолу, но на лицата им се виждаше задоволение, на литургията пък споменаха Петровото име.

Драгомир (*ядосано*). Тук е отец Иван! (*Към Иванка.*) Виждаш ли как се възвива работата?

Иванко (*мисли с наклонена глава*).

Исак. Нито минута трябва да се губи! В тая нощ трябва всичко да се свърши, чувате ли? Инак ще бъдем избиени като добитъци: аз добре зная отца Ивана.

Драгомир (*още по-ядосано*). Може вече и да е късно...

Иванко (*бързешком дига глава*). Нека бъде така! Царят ще излиза ли тази вечер от палатите си, Драгомире?

Драгомир. Не.

Иванко (*помислюва*). Утре е Св. неделя; не ще ли ходи той на вечерня?

Исак. Той е богомолец, трябва да иде.

Драгомир. Вечернята ще бъде в домашната черква.

Иванко (*мисли доста дългичко и после бързешком дига глава*). Готов ли си, Драгомире?

Драгомир. Още отдавна.

Иванко. Иди, кога е така, и дай потребните наставления и повеления на Добрина и Милка. Ти сам запази добре палатите и малко нещо след четвъртата стража да дадеш условная знак.

Драгомир (*весело*). Така трябаше отколе.

Иванко. И сега не е късно. Ха де!

Драгомир и **Иванко** (*отиват си*).

Исак (*вика подиря им със снижен глас*). Да живее Иванко, българският цар!

ЯВЛЕНИЕ III

Исак сам.

Исак (*доближава до вратата, ослушва се и после се връща назад. Смее се*). Де ти останаха умните планове, Драгомире? Я гледай, я!... Умни глави, хитри глави — се планове кроят... (*Смее се. Разтрива ръце със задоволение.*) Ох, как добре върви

работата!... Сега не остава друго, освен да ида да обадя на Асеня всичко. (*Усмихнато клати глава.*) Добре, че дойде отец Иван — господ здраве да му дава, — той ще ускори работата! Асен на мене не би повярвал. (*Разтрива ръце и се разхожда. Спира се и с глас се смее.*) Добро момиче била тази Мария, божа кравица. За да увери Иванка в любовта си, тя му даде ключа от тайните врата, които водят в нейните покои и в покоите на татка и. О, туй любовта била чудно нещо!... Добре! Тази нощ голяма, знаменита нощ ще бъде. И кой ще спечели? Сè Исак. Каквото и да стане — сè Исак ще спечели. (*Разхожда се и мисли.*) Но кое е по-добро? (*Спира се.*) Царица — междуособие, царица — междуособие... Или едното, или другото. (*Разхожда се и пак се спира.*) Но последното е по-добро, наистина, по-добро, бога ми, по-добро! (*Усмихнат.*) На, е тъй è (*върти си ръцете*) ще бъде тогава в България, на каша ще се обърне всичко... Тогава тичай, Алексее, със своите легиони, бий, коли и тъпчи тези нищожни хора! Робове, вечни робове ги направи!... А! Роб, ха? Исак роб у българския цар? Ще ви кажа аз вам как се робува!... (*Заканително клати глава и тръгва да си отива.*)

ЯВЛЕНИЕ IV

Исак и Тодорка.

Тодорка (*влиза бързешком*). Откога те търся, тате!

Исак (*уплашено се възвива към Тодорка*). Колко ме уплаши, Тодорке!

Тодорка. Лошево, тате! Работата лошево отива. Не ти ли думам аз?

Исак (*приближава до Тодорка*). Какво е, Тодорке? Я гледай каква си сърдита.

Тодорка. Ба, ти искаш да се хия, когато според тебе всичко се изгубва сега.

Исак. Та кажи де, да видим!

Тодорка. Какво да кажа? Не казвах ли аз, че Мария ще жертвува мило и драго зарад Иванка? Че тя е готова да направи всичко само и само да спечели Ивановата любов? Ти се казваше, че няма да бъде. На сега, иди, та се радвай сам... (*Гневно се разхожда.*)

Исак (*гледа я, но не казва нищо*).

Тодорка (*спира се насреща му*). Какво ме гледаш? Мария се съгласила с Иванка да погуби татка си...

Исак (*запретява ѝ с ръка*). Полека, Тодорке! Не знаеш ли, че не сме в Цариград? (*Оглежда се настрани.*)

Тодорка (*снижава глас*). Но чувай, тате, чувай! Мария е съгласна с Иванка, тя му казала пътя отде да влезе, без да го види някой, в царските палати да убие татка ѝ, дору той спи... Чуваш ли?

Исак (*поподръпва се и сдържано се смее*). Това ли било? (*Смее се.*)

Тодорка. Но, тате, тя сама му дала ключа...

Исак. Е, Тодорке, хубава си, ама си глупичка. Татко ти не е от онези, дето да не знаят какво вършат. Бъди спокойна, чедо мое. Аз видях всичко — и как Иванко лъжеше Мария, за да измами от нея ключа, и как тя се склони, как се плашеше, как се оглеждаше насам-нататък и всичко, всичко... Нищо не може да се скрие от мене.

Тодорка. Но тя не казва на татка си, тате, чуваш ли? На татка си не казва!

Исак (*разтрива ръце*). Така и трябва, Тодорке, така и трябва. Не бой се, работата върви много добре. Но ха да си вървим сега.

Тодорка. Само гледай, тате, да не стане нещо, че... (*Отиват си.*)

Сцена втора

Царските палати.

ЯВЛЕНИЕ I

Асен и Драгомир.

Асен и Драгомир (*влизат. И двамата умислени*).

Асен. И никаква злочестина не стана?

Драгомир. Само един господ можа да запази от злочестина. Иванко иавреме съгледа злодееца и изпревари удара. В ръката е закачен, но твърде малко.

Асен. Горкият Иванко! И се зарад мене. Ами злодеецът уловен ли е?

Драгомир. Уловен е, царю честитий. (*Въздиша.*)

Асен. Ти въздишаш, Драгомире, ами я попитай мене какво ми е... (*Въздиша и той.*)

Драгомир. Важни работи се откриват, царю, страшно е да помисли човек...

Асен (*с въздишка*). И всичко това се върши от брата ми...

Драгомир. Но по всичко се вижда, царю, че князът е влязъл в примките на някои честолюбци...

Асен (*мълчешком клати глава. После*). И ти казваш, че сте зели добри мерки, че стражата е будна, че палатът е добре заварден?

Драгомир. Добри мерки са зети, царю.

Асен. Само никому да се не закача нито косъм от главата, дору добре не се изпита работата. Иванко успокоен ли е добре?

Драгомир. Успокоен е, царю честитий.

Асен. Свободен си сега, Драгомире.

Драгомир (*ниско се покланя и тръгнува да си отива. На себе си*). Колко хубаво стана! Сега вече можем свободно да се разпореждаме със стражата в палата. (*Отива си.*)

ЯВЛЕНИЕ II

Асен сам.

Асен (*разхожда се умислено*). Гледай, гледай докъде отива брат ми! За постигване на честолюбивите си намерения той пред нищо не се спира. Колко съм бил излъган аз, като съм вярвал, че едно братско мъмрение и изобличение ще го вразуми и възвърне от пагубните му замисли... (*Поспирва се и мисли. Тръгнува пак да се разхожда.*) Колко мъчно нещо било да се нарани сърцето ни от най-обичлив брат... Брате, брате! Да знаеш как ми плаче сърцето за тебе! Колко пъти те виждам аз в съня си чист, невинен и мене ми е драго-драго! Аз те прегръщам и като дете плача от радост... Но това бива само насън, а наяве... (*Затуля лице с ръце и стои така. Шепне.*) Нови злодейства! Нови беззакония... (*Открива лице и клати глава.*) Да се убие Иванко, този Иванко, на когото България трябва да благодари за славата и величието си, който в най-страшните битки е бил в челото на българските юнаци, който и сега е готов да си пролее кръвта, за да запази българското царство от снижаване и опропастяване... Белите коси на Сима не можаха да спрат твоята ръка. Ти предателски ме лиши от най-верния ми вельможа и сега пак предателски искаш да убиеш Иванка, за да можеш по-лесно да станеш и братоубиец... И ти си мой брат! Брат на Асеня!... (*Сяда и със силна въздишка опира глава на ръка.*)

Исак (*наднича и пак се скрива*).

ЯВЛЕНИЕ III

Асен и Отец Иван.

Отец Иван (*в просешки дрехи влиза от невидено място и пада на колене*). Боже! Спаси Асеня!... (*Умолително дига ръце нагоре.*)

Асен (*скочва уплашено*). Човече! Кой си ти и отде се зе? (*Посегва да даде знак, за да дойдат телохранителите му.*)

Отец Иван. Стой, Асене! Ето кой съм! (*Снема калпака от главата си. Бялото му дълго косме се посипва по рамената му.*)

Асен (*с разперени от учудване ръце*). Отец Иван!

Отец Иван (*става*). Аз съм, Асене.

Асен. Но тъй и в този час! И отде?

Отец Иван (*показва на дрехите си*).

Асен. От подземелието! Та защо?

Отец Иван. Царю, твоят живот и царството...

Исак (*подслушва*).

Асен. В опасност са, знам, отче... (*Въздиша.*) Брат ми... (*Скланя жаловито глава.*)

Отец Иван. Грешиш против бога, царю.

Асен (*смаяно гледа на отец Ивана*).

Отец Иван. Петър е невинен.

Асен (*силно зарадван*). Невинен? Повтори, отче! Моля ти се, повтори! Невинен?

Отец Иван. С най-коварен начин Петър е очернен пред тебе и отстранен от Търново...

Асен (*радостно ключва ръце*). Боже мой! Брат ми невинен! И ти не си ми писвал никогаж? И той не е мислил...

Отец Иван. Лъжа и клевета... Но да не губим време.

Асен (*замаслено*). Че кой? За какво?

Отец Иван. Иванко.

Асен (*подава се назад*). Иванко!

Отец Иван. Подбуден от Исака и дъщеря му. (*Исак прави безпокойно движение.*) Иванко иска да седне на българския престол. Брат му и недоволните от тебе велможи усърдно му помагат. Император Алексей чака от това междуособне в българското царство и зато обещал му своята помощ.

Асен. Иванко! И всичко се е вършило така изкусно!... (*Закрива лице с ръце.*)

Отец Иван. Исак, той върти всичката работа.

Асен (*се още със закрито лице*). Иванко... (*Открива лице.*) Не може да бъде, отче! Това не е Иванко.

Отец Иван. Царю!

Асен (*клати отрицателю глава*). Не може да бъде...

Отец Иван (*въздига глас*). Асене! В тази опасна минута аз стъпвам във всичките си права като твой духовник и ти повелявам да ме слушаш. С опасността на живота си аз избягнах от Цариград, претърпях хиляди мъки, дору стигна тук, по цели нощи гладен и пешком съм вървял из гори и канари, крил съм се из подземелията и ти не ми вярваш сега?...

Асен (*гледа на Отца Ивана. Жаловито скланя глава*). Добрий ми отче! Колко люто съм бил излъган! Как люто нараних аз сърцето на брата си, на хубавия си брат!... (*Чуни ръце.*) И той се покори, покори се, отиде и нищо противно не ми каза.

Отец Иван. Той е брат на Асеня.

Асен. Но Иванко... Какво иска той? Почестите ли му са малко?

Отец Иван. Той иска да стане български цар и за това е готов и да убие Асеня...

Асен (*с въздишка*). Верният и храбрий Иванко! Моят любимец!... (*Клати глава.*) И велможите са с него, нали?...

Отец Иван. Най-главните.

Асен (*усмива се горчиво*). Така, така... Милко, Добрин, Драгомир... Как той плачеше и съжаляваше падането на брата ми! Как и сега, преди малко... (*Клати презрително глава.*) Презреният!... А! Сега си обяснявам всичко... Какво заблуждение. Злочестните... (*Разхожда се умислено.*)

Отец Иван. Царю! Всяка минута е скъпа.

Асен (*спира се*). Така, така, трябва да се бърза. Асен не трябва вече да се заблуждава, не трябва вече да мисли, че любовта на народа и велможите му е крепка защита против всяко зло... Така! Нека и те познаят гнева ми. (*Понечва да свика телохранителите.*)

Отец Иван (*улавя го за ръката*). Не смей, Асене. В палата и в крепостта се разпореждат те, а над тукашните войскари главен началник е Иванко. Стражата, телохранителите...

Асен (*горчиво се усмива*). И на тях не можеме да се надяваме, нали?

Отец Иван. Никой не знае за моето дохождане тук. Дай ми пръстена си, царю, облегни се на мене и бъди спокоен. Те вършат скритата и ние само скритата ще можем да ги съсипем.

Исак (*клима с глава*).

Асен (*дава му пръстена*). Земи, отче.

Отец Иван (*зема пръстена и го целува*). Хвала на бога! (*Тръгнува да си отива.*)

Исак (*бързешком си отива*).

Асен (*пристига го*). Само да не се пролива кръв, отче. А най-много запазете Иванка, запазете хубавото му име...

Отец Иван. Всичко ще стане добре, царю. (*Тръгнува пак.*)

Асен (*спира го*). Дай да можехте да ми го пратите тук. Той е с добро сърце...

Отец Иван. Всичко ще бъде.

Асен. Не е ли добре да почакаме до утре?

Отец Иван (*нетърпеливо*). Нито минута. (*Отива.*)

ЯВЛЕНИЕ IV

Асен сам.

Асен (*гледа подир Отец Ивана и после закрива лице с ръка. Клати глава*). Милко, Добрин, Драгомир, Иванко и всички, всички!... (*Открива лице.*) А! Да се убие Симо — най-верният ми велможа... да иде Петър оттук унижен и оскърбен, сърдит и злобен на брата си... до последната минута да се поддържа в мене увереност в злонамереността на брата ми и с престорена преданост към мене да се заслепяват очите ми! Добър, чудесен план!... И аз можах да повярвам? И аз можах да видя в брата си измяна, предателство? О, злочестий аз! Колко съм бил излъган!... (*Закрива лице с ръце и стои*

така.) Иванко, който ми беше толкова мил и драг!... *(Открива лице.)* Как много го обича Мария! Горката!

Как ли ще и се разкъса сърцето, като се научи за това... *(Отива си нажален и умислен.)*

Сцена трета

Мариинът покой.

ЯВЛЕНИЕ I

Баба Кера сама.

Баба Кера *(седи и дреме. Стресва се).* Я гледай, задрямала съм. Не мога, както преди, ха де! Сега... *(закашлюва се)* сега и ми се доспива, и не мога вече... *(Кашли.)* Ехе *(кашли)*, преди... *(кашли, сърдито)* палешката, нам що ме задави така изеднъж. Преди и по цели ноци съм седяла, та пак не ми е бивало нищо, а сега *(кашли)*, дето седнеш, там и задремеш. *(Става и се прозява.)* Не знам туй момиченце защо се забави така тази вечер... Среднощ стана, а тя още не си дохожда. Какво си приказват — бог ги знае! Тя е *(кашли)*, млада е, не и е нищо... *(Понамества леглото.)* Ех, омалях вече, ще ида да си легна, че когато дойде, нека ме разбуди, ако има нещо. *(Отива си, кашляйки.)*

ЯВЛЕНИЕ II

Иванко сам.

Иванко *(отваря полекичка едни тайни врата и осторожно си показва главата; влиза малко, огледва се и после полека, на пръстите си, ходи и наднича тук-таме. Спира се).* Слава богу! Няма никой... Най-много се боях да не се уплаши и да не се развика от таквази ненадеиност. Сега тя чак утре ще узнае какво се е случило с татко й. *(Въздиша и начева да се разхожда и от време на време се озъртва.)* Търсете ме из Търново... А! Отче Иване, чакай! Ще дойде време и с тебе да се разправяме... Казват, че Асен ме е викал при себе си. Знам аз какво е това викание. Добре! И аз ще ти дойда, Асене.

Не мислех аз така скоро да стане това, но — какво да сторя... Ами Мария? *(Спира се до едно цвете, което стои до леглото на Мария.)* Горката Мария! Тя ме обича, тя ме люби от цяла душа и сърце... *(Въздиша.)* Марийо, Марийо! Жално ми е за тебе, Марийо, но какво да сторя? Твоята любов ми помага по-лесно да се възкача на таткова ти престол, ами после? Ще мога ли аз да се откажа от Тодорка? Но това не е възможно! И що чака тебе, горка Марийо? За благодарност аз ще ти дам най-добрия манастир във всичкото българско царство...

(Усмивва се горчиво, клати глава и начева да се разхожда.) Добра награда, царска награда, хубаво отплащание за чиста, свята и дълбока любов! *(Въздиша и се спира.)* Колко щеше да бъде хубаво да не беше побързал Отец Иван! Тогава всичко щеше да се свърши, без да догадиш ти нещо, и щеше да си бъдеш ти спокойна... А сега? Сега може би ти всичко ще научиш и тогава тежко и горко за тебе, сирота

Марийо!... *(Покрачва и помислюва.)* Но не! В манастирската тишина, далеч от светския шум и светските грижи, ти, Марийо, в горещата към бога молитва ще намериш утешение на дълбоката си печал, ами аз? Ще намеря ли аз спокойствие на царския престол? Царската корона не ще ли бъде тежка за носение? Твоите охкания и сълзи... *(Закрива лице с ръце и стои така. Чува се кашлене. Иванко се стресва и начева да се озъртва.)* Тс! Иде някой... *(Скрива се.)*

ЯВЛЕНИЕ III

Баба Кера сама.

Баба Кера *(влиза кашлящиц, разтрива очи и се прозява).* Какво ми се почу мене, сякаш че някой ходеше тук и гълчеше. *(Огледва се.)* Няма никой, господи помилуй... *(Прозява се и се кръсти.)* Рекох да не е дошла царичката... *(кашли)* нам що се забави тя, среднощ стана вече... *(Сяда до леглото и се прозява.)* Сла... боже! Какво наопако е станало у нас в тези дни. Петър си отиде, бог знае как, царят оттогава насам все умислен, велможите всеки ден шетат нагоре-надолу като попарени. Марийка... Е, да речем, тя е млада и младостта си иска своето... *(кашли)* обича Иванка, без ум е от него и той от нея без ум, а пък всеки ден мислене, всеки ден охкане, хеле от тая утрина насам... Само дъртакът Исак, само той е весел и току митка насам-нататък, току разтрива и върти ръце... Да съм на царя, свързвам на шията му прищипнатата му дъщеря, та ги хвъргам в Янтра... Какво ги толкоз гладят и милват — не знам *(свива рамена)*, никак не ми стига умът. *(Прозява се.)*

ЯВЛЕНИЕ IV

Баба Кера и Мария.

Мария *(влиза умисленичка, но щом вижда Баба Кера, весело към нея).* Още ли ме чакаш, бабо?

Баба Кера *(става).* Ами че какво да правя, пиле? Ти не си дохождаш, че...

Мария. Наистина, аз се позабавих у татка, но ти да беше да си легнеш.

Баба Кера. Аз бях отишла, но рекох да те почакам още малко. И ти спи, хем чуваш ли? Я се погледни на какво си заприличала? *(Отива си.)*

ЯВЛЕНИЕ V

Мария сама.

Мария *(гледа подир Баба Кера).* Горката! Колко се безпокои според мене... *(Въздиша и се умислюва.)* Горкият ми татко! Успокоява ме... Той мисли, че аз не съм спокойна заради него. *(Умислено се разхожда.)* И сега ако не повярва Иванко, тогава... *(Жаловито клати глава. Спира се.)* Колко се уплаших аз, като начена татко да ме разпитва! Сякаш че от очите ми познаваше, че го лъжа. Трябаше да му кажа... И

защо не му казах? *(Мисли.)* Но Иванко толкова ми приръчва... *(Мисли.)* Та и защо да му кажех? Иванко само искаше да се увери дали го обичам аз дотолкова. Утре той пак ще го донесе. *(Повеселява. Умислюва се пак.)* Само... защо Иванко така много ми приръчва да не казвам на татка за този ключ? Ух, как трепереше ръката ми, като го земах. Та и можех ли да не го зема, когато Иванко ми казваше, че инак не ще повярва в моята любов, че ще се хвърли в Янтра, ще се убие, ако не го уверя, че го обичам? Горкият Иванко! Как се зарадва той! Как му светнаха очите от радост!... „Сега съм най-честит, Марийке“ — каза ми той с един огън в очите. Колко ме обича!... *(Весело пристъпва, но изеднъж се умислюва и се спира.)* Но ключът? Той е у него... той не е тук... Защо така силно ми тупа сърцето? Защо ме побиват тръпки, като ми дойде на ум за това? Откакто го е зел, аз съм много безпокойна... Какво има? *(Като изнемоцияла сяда на леглото и опира глава на ръка.)* Какво може да има? Иванко нали е тук? *(Мисли.)* Но... *(дига глава)* в Търново се върши нещо... татко така много безпокоен... *(Скочва уплашено.)* Ключът... а татко не знае за това... *(Пристъпва безпокойна и уплашена.)* Защо не му казах? Тряба да му кажа... *(Тръгнува.)*

ЯВЛЕНИЕ VI

Мария и Иванко.

Иванко *(изскача пред Мария).* Стой, Марийо! Къде отиваш?

Мария *(уплашено отскачва назад. Закрилва се с ръце и гледа уплашено на Иванка).*

Иванко *(усмихнато).* Тъй ли ти е драго, че ме виждаш, Марийо?

Мария *(уплашено).* Що търсиш тук, Иванко, в това време? И отде се зе?

Иванко *(жаловито).* Бягам, Марийо, спасявам си живота.

Мария *(с безпокойство пристъпва към него).* Ти си в опасност, Иванко? Има опасност за царството, за татка, за тебе? *(Безпокойно сключва ръце.)*

Иванко. Сега вече не съм в опасност, Марийо, твоята любов ми спаси живота.

Мария. Но, боже мой! Кой би дързнал да те гони, Иванко? Кой са тези твои врагове?

Иванко. Враговете ми са силни, Марийо. Но кажи ми, обичаш ли ме ти?

Мария. И сега ли питаш?

Иванко. От цяла душа и сърце?

Мария. Ти си тук и в таквoз време, ключът от тайните врата е у тебе, а татко не знае за това, та още ли питаш ти?

Иванко. Кога е така, помогни ми, Марийо. Само ти можеш сега да ме направиш доброчестен или да ме погубиш.

Мария. Та какво е, боже мой? Какво е?

Иванко. То е страшно нещо, Марийо: аз бягам от татка ти.

Мария (*уплашено се подръпва*). Какво? От татка?

Иванко (*горчиво се усмихва*). Не ти ли се вярва? Слушай, Марийо. Дору бях още малък, аз обичах да си кича главата с венци и корони от книга. Когато първи път зех шлема в ръка и препасах меч на пояс, аз се видях злочестен, дето нямаше на главата ми такава корона, каквато носеше татко ти...

Мария (*безпокойно и страхливо начева да слуша*).

Иванко. И на бойното поле в най-страшните минути аз ставах триж по-страшен за неприятеля, защото в тези минути ми дохождаше на ум за царска корона... Най-сетне ми пришепнаха, че короната може да бъде моя, стига да имам аз желание...

Мария (*страхливо*). Спри се, Иванко!

Иванко (*клати глава и жлъчно се усмихва*). Марийо! Оттогава насам аз не съм виждал ни минута спокойствие. Бивал ли съм между веселите си приятели, тая корона се е изпречвала отпреде ми и в най-безгрижните смехове на приятелите си аз съм се чувствувал най-злочестен... Легвал ли съм да спя, татковата ти корона е разгонвала съня от очите ми... Изправвал ли съм се на молитва, бог е бягал от мене.

Мария. О! (*Закрива лице с ръце*.)

Иванко. Марийо, Марийо! Да знаеш колко иощи съм прекарвал без сън, колко горчиви сълзи съм проливал и — се за тази корона... Аз се мъча, Марийо, много се мъча...

Мария (*без да си открие лицето, подзема се*). Татко! Татко!

Иванко. Аз трябва да си постигна желанието, Марийо, или да загина. И ти, ако имаш поне капка любов към мене...

Мария (*открива лице, гледа на Иванка и чупи ръце*). Ето защо си дошел!... Ето защо ти е бил ключът от тайните врата!... Ето защо ми толкова приръчва да не казвам на татка...

Иванко. Страшна е минутата, Марийо, и всичката ми надежда на тебе е сега. Не ще ли помогнеш ти на твоя Иванка?

Мария (*отчаяно се дига и сключва ръце*). Ох! Това ли е била твоята сърдечна любов към мене? Затуй ла си били сладките ти любовни думи? Татко! Татко! Какво направих аз!... (*Удря се по главата*.)

Иванко (*горчиво се усмихва*). Та лошево ли стори? Мене ме гонят, мене ме търсят из цяло Търново и ако да не беше твоята любов, аз сега щях да бъда в ръцете на враговете си.

Мария (*стиска се за главата*). Моята любов!... Моята любов!...

Иванко. Но ти плачеш и се биеш по главата. Това ли е била твоята любов към мене? Така ли си готова ти да жертвуваш зарад мене мило и драго?

Мария (*отчаяно чупи ръце*).

Иванко. Добра любов!... (*Смее се*.)

Мария (*изведнъж престава да чупи ръце и гордо се поизправва*). Иванко!

Иванко (*гледа я мълчешком. После*). Така, Марийо. Тряба или цар да стана, или да загина.

Мария (*само го гледа*).

Иванко. Склони, Марийо, и раздели с мене царуването — заклевам те в любовта ти към мене!...

Мария (*стресва се*). О, злочеста аз!... И татко нищо не знае!... (*Тръгнува.*)

Иванко (*улавя я за дрехата*). Стой, Марийо! Аз виждам гняв и презрение в твоя поглед. И така, ти нищо не ще направиш зарад мене?

Мария (*мъчи се да се издръпне*). Иди си, бягай оттука, Иванко.

Иванко (*прегражда и път*). Аз не дойдох, за да бягам оттука, Марийо. Я погледни! (*Хвърга си горната дреха.*)

Мария (*подръпва се назад силно уплашена*). Ти си с оръжие!

Иванко. В палата стражите са мои, всичките велможи са с мене, войската е с мене. Татко ти ще загине, Марийо.

Мария (*стреснато склучва на гърди ръце*). Моят татко ще загине? Моят мили татко? (*Сяда на колена.*) Иванко, не убивай татка ми!

Иванко (*смутено*). Той... Асен не ще загине. Само склони, Марийо, да разделиш с мене царуването.

Мария. Моля ти се, о, моля ти се, не го затривай! Убий мене, Иванко!

Бие четвъртата стража.

Иванко (*стресва се*). Чуваш ли? Четвъртата стража. Четвъртата стража, Марийо, разбираш ли ти? (*Тръгнува.*)

Мария. Не го убивай, Иванко, моля ти се...

Иванко. Склони, Марийо, след минута късно ще бъде. (*Тръгнува пак.*)

Мария (*улавя го за дрехата*). Милост! Милост искам от тебе, Иванко...

Иванко (*дърпа се*). Пусни ме!

Мария. Моля ти се.

Иванко (*издърпва се и бежешком отива*).

Мария. Ах!... (*Пада на очи и пак бързешком става.*) Де си? Иванко! (*Тича слисана насам-нататък и излиза.*)

Сцена четвърта

Асенюв покой.

ЯВЛЕНИЕ I

Асен сам.

Асен седи облегнат на една ръка и дреме.

ЯВЛЕНИЕ II

Асен и Иванко.

Иванко (*влиза бързо, но изведнъж се спира, начева да дебне и се огледва. Съзира Асеня и на себе си:*) Той спи!... (*Изважда лекичка меча си.*)

Асен (*разбужда се и бързешком дига глава. Става*). Иванко! Аз те чаках, Иванко.

Иванко (*смутен, скрива меча зад ръката си*). И аз дойдох, царю.

Асен (*показва с ръка и се усмихва*). Та нима за царя ти, Иванко, има някаква опасност, та си дошел с меч в ръка да го запазваш?

Иванко (*смутено*). Царю... (*Дохожда в себе си и гордо дига глава.*) Аз дойдох за короната ти, Асене.

Асен (*усмихва се*). Така! Ще каже, че всичко е било истина.

Иванко (*показва меча си*). Ти сам виждаш.

Асен. Ами че не ще ли ти бъде тежка тая корона, Иванко?

Иванко. Аз ще те оставя да живееш, но само...

Асен. Колко си великодушен, Иванко! Но земи (*подава му пръстен*), нека ти служи това за защита от моите хора. Иди си и бъди спокоен: Асен ти прощава всичко...

Иванко. Не се лъжи, Асене, всичко е свършено за тебе. Палатите са обиколени от моите хора; вътре в самите палати стражата е моя; велможите...

Асен. И те с тебе, знам. Ами брат ми Петър — той не е ли с тебе?

Чува се силен звон.

Иванко. Чуваш ли, Асене?

Асен. Това е отец Иван, Иванко, но ти си в безопасно място. Остани тук и бъди спокоен.

Иванко. То е брат ми и другите велможи. (*Пристъпва към Асеня.*)

Асен. Как ми е жално за тебе, Иванко...

Чува се отвън шум.

Иванко (*стреснато пристъпя към Асеня и се поозърта*). Нека бъде така... (*Решително пристъпя.*)

Асен (*бързешком изтеглява меч*). Българската корона...

Бият се.

Иванко. Ти ще умреш...

Асен. Българската корона прилича на достоен човек, а не на изменник...

Иванко. Никой не е с тебе... и Мария, твоята дъщеря...

Асен. Мария!... (*отстъпва.*)

Иванко (*по-силно пристъпя*). И тя е с мене...

Асен (*отстъпва*). Мария!...

Иванко. Тя ми даде ключа от тайните врата... Тя ми каза, че спиш...

Асен. Мария? (*отстъпва и начева твърде слабо да се защитава.*)

Зад сцената се чува Мариинът глас: „Татко! Татко!“

Асен (*дига меч и си основа така. Гледа към там, отдето се чува Мариинът глас*).

Иванко (*спусква се и го ръгва в сърцето*). Така.

Асен стресва се, изпуца меч и се улавя за раненото място. Пада.

ЯВЛЕНИЕ III

Презните и Мария.

Мария (*влиза тичеешком. Косите и разпуснати и разбъркани. Слехти и се озъртва*). Татко! Де е татко? (*С ужас вперва очи на таткова си труп, приближава се с разгърнати ръце и вика отчаяно, като дига ръце нагоре*). Ах!... (*Пада.*)

Отвън се чува бой и вик: „Да живее Иванко!“

Иванко (*гледа смаяно на убития Асеня*). Асен! Асен убит!... (*Захвърля меч настрана и се наклонява над Асеня, като се улавя за главата.*)

ЯВЛЕНИЕ IV

Прежните и Драгомир, Добрин, Милко, двама други велможи, Исак и Тодорка.

Драгомир, Добрин, Милко и двамата велможи (*влизат с голи мечове и викат*). Да живее Иванко, българският цар!

Исак и Тодорка (*влизат от другата страна*). Да живее Иванко!

Исак (*гледа усмихнат Тодорка, показва на Асеня и Мария и разтрива ръце*).

ЯВЛЕНИЕ V

Прежните, двама калугери и двама войника.

Калугерите (*влизат, биящи се с двамата войника, и викат*). Да живее Асен!

Войниците (*викат*). Да живее Иванко! (*Бият се. Калугерите и един от войниците падат. В града се чува бой и виковете: „Да живее Асен!“ „Да живее Иванко!“*)

Действие четвърто

Сцена първа

Обиталището на Исака.

ЯВЛЕНИЕ I

Драгни сам.

Драгни (*облечен в хубави дрехи на царски телохранител, разхожда се по стаята*). Сбъди се, брей! Сбъди се! Някак не тъй стана, ама все стана; да видим още какво ще стане. (*Поспира се и се позамислюва. Въздиша.*) Се н'ам що ми е... Толкоз време стана, а аз се не мога да го забравя. И какво страшно беше! (*Разхожда се мълчешком. Спира се.*) Ами ако е истина, дето казва бабата? Тя каквото кажела, се се сбъдвало. За то оттогава насам те и двамината — татко и дъщеря — така са радостни, се радостни... Никак не ми стига умът, никак! Това го казваше Миховата Стоянка — горката! Колко лошо беше се изблешила, когато висеше обесена, страх да те побие! Та и в Цариград не отидохме, но знам ли аз? Не смееш никого да попиташ... (*Свива рамена и въздиша.*) Горкият Асен! Ама ако това е истина, ако го е направил, царят и този грък, не

е на добро. Не ще видят те добро... Не можах да намеря бабата, щях да я питам аз, но хаде друг път, а няма да го оставя така... (*Разхожда се.*)

ЯВЛЕНИЕ II

Драгни и Исак.

Исак (*влиза, но щом вижда Драгня, поспирва се, турга пръст на устни и се поотдръпнува назад. На себе си*). Чакай да го послушаме малко, не е зле...

Драгни (*вижда Исака, спира се и смутено*). Аз... аз дойдох да поразтребя. (*Залавя се да разтребва.*)

Исак (*на себе си*). Видя ме мулето. (*На Драгня.*) А! Ти тука ли си, Драгне? (*Весело приближава към него.*) Я гледай, я гледай! Че ти си станал хубавец, юнак с тези дрехи. Колко ти приличат, Драгне! (*Оглежда го с любопитство.*)

Драгни (*огледва се в дрехите*).

Исак. Виждаш ли? Не ти ли казвах аз тебе?

Драгни (*самодоволно се усмихва*). Така е, ваша светлост, така...

Исак. И това още е нищо. Какво още ще направя аз за тебе!...

Драгни. Да дава господ се хубаво да бъде. Само още много по-хубаво щеше да бъде...

Исак. Кога?

Драгни. Ако да не бяха убивали цар Асеня.

Исак. Разбира се, че много хубаво щеше да бъде... Ами мило ли ти е за цар Асеня?

Драгни. Нима на ваша светлост не е мило? На всички е мило. (*Въздиша.*)

Исак. Мило е, Драгне, мило; той беше много добър цар... Но чакай, ще намерим ние онези, които го убиха...

Драгни. Не знам, лошево се хортува, че...

Исак (*с любопитство*). Какво се хортува? Я кажи, Драгне.

Драгни. Че цар Асеня не го убил брат му...

Исак. Така! И мене никак не ми се вярва това, Драгне, никак! Ами кой го е убил, какво казват хората?

Драгни. Аз не знам, но имало една баба...

Исак (*стреснато*). Какво? Баба? Каква?

Драгни. Не знам, но тя знаела и познавала всичко... нищо не се скривало от нея...

Исак. Така ха? Ах, колко е хубаво, Драгне! Не можеш ли я намери ти?

Драгни. Аз ще я търся, тя...

Исак. Намери я, Драгне, намери... Тя ще ни каже веичко...

Драгни *(отива си)*.

Исак *(подире му)*. Намери я, че аз ще те направя по-голям...

ЯВЛЕНИЕ III

Исак сам.

Исак *(разхожда се безпокойно)*. Аха! Я гледай какво имало, а аз нищо да не зная досега... Я гледай, я гледай!... Бабата казвала друго... Коя ли е тази баба? Отваряй си очите, Исако! Тези българи май не са стока... Та и как тъй аз да не догадя досега нищо? *(Разхожда се умислен. Постирва се.)* Та и Иванко някак чуден става: или съвършено умислен и тъжен, или пък съвсем весел и гневен... Но и туй има: подир такива работи май не дохожда скоро сърце на място. И аз, че доста време ми тупа сърцето. А има и друго: трябва да се жалее Асен... *(Смее се.)* Колко си късаха космито! Как жално плачеха над тялото му! Остави се! Аз се смаях и уплаших от Иванковото преструване. Плаче, клетият му син, плаче!... И досега се ходи на Асенюва гроб и се го оплаква... Но пустите българи много дебелоглави били! Те като че се се сящат... *(Разхожда се усмихнато и разтрива ръце.)* Добре се върши работата! Аз не се надявах, че тя ще върви така добре... Още три месеца няма, а пък от Асенювите приятели не остана нито един и загинаха се за това, че били врагове на Асеня, а приятели на Петра... *(Смее се и се спира.)* Добре! С това той ще приготви и ускори въстанието на българите и Петровото дохождане тук, а тогава — ще не ще — ще иска помощ от Алексея. *(Клати сърдито глава и тръгнува как.)* Тогава ще ви кажа аз вам, Драгомире, Милко и Добрине... Вий бъркате работите и разваляте плановете ми... Добре! Добре отива работата. *(Спира се.)* Добре отива, ама... бабата? Е-хе-хе! Лошеви са тези българи! Отец Иван — защо не го премахнаха в Цариград? — и Петър не се чуват никакви, а това е лошево... Я гледай, аз пък не питах Драгня де се намира бабата и по кои места ходи тя да си бърбе... Та и Тодорка я няма. Драгне! Хей, Драгне!... *(Разхожда се.)*

ЯВЛЕНИЕ IV

Исак и Тодорка.

Тодорка *(влиза бързешком)*. Защо ти е Драгни?

Исак. А, дойде ли, Тодорке? Много добре! Какво има?

Тодорка. Няма нищо хубаво, тате.

Исак. Е, какво? Какво има?

Тодорка. Всичкото се лошево, тате. *(Сяда с въздишка.)*

Исак. Та казвай, Тодорке, не ме мъчи така...

Тодорка *(става)*. Какво да ти казвам? Лошево! Не разбираш ли? Лошево — и се свърши... *(Разхожда се.)*

Исак. Та какво му е лошевото?

Тодорка *(спира се до татка си)*. Таквоз, че работата начева да се открива. Хората явно вече зеха да гледат лошево на нас и се хортува вече, че всичкото го е свършил Иванко, аз и ти, а не Петър, чуваш ли?

Исак. Нима дотам стига работата?

Тодорка. Ний криеме Мария, да не би нейната лудост да накара да я съжالياват и да се открие истината, а пък знаеш ли какво казват хората? Че тя помагала на Иванка и за то сега господ я наказва с лудина...

Исак *(трие се по челото)*.

Тодорка. Мене твърде ме е страх, че отец Иван има крака си и тук — в самото Търново.

Исак *(дига глава)*. Наистина, имало някаква си баба да ходела и разправяла — чувала ли си ти?...

Тодорка. Аз я видях. Тя е баба Кера.

Исак. Мариината дойка?

Тодорка. Тя. Опърпана, нагърбена, тя като вещица ходи по улиците, по къщата, разказва чудесии и пее песни. Знаеш ли ти, че тя пее една песен...

Исак. Кажи де, защо млъкна?

Тодорка. Песента ѝ разказва как Иванко излъгал Мария, как влязъл в палатите...

Исак. Я гледай, я гледай!... Та отколе ли е тя тука?

Тодорка. Два деня, откакто се е явила.

Исак *(удря се по челото)*. Два деня! И ний да не научим досега! *(Разхожда се мълчешката.)*

Тодорка *(разхожда се и тя умислена)*.

Исак *(спира пред Тодорка)*. Но знаеш ли какво, Тодорке.

Тодорка *(спира се и тя)*. Какво?

Исак. Работата се за нас добре отива.

Тодорка *(не казва нищо и тръгнува да се разхожда)*.

Исак. Вярвай, че тъй... Ще видиш, че Драгомир сам ще начене да ми се моли, за да дойдат моите легиони.

Тодорка *(спира се и мисли)*. Де този господ!

Исак (*разтрива ръце*). Така, така!... Без друго тъй ще бъде! И знаеш ли? Сами ще ти се молят да станеш българска царица.

Тодорка. Ах, тате! Да стане, тате!

Исак. Само работене трябва. Гледай, чедо мое, нищо не оставяй. Знаеш ли как и де мога да намеря баба Кера?

Тодорка. Днес е празник. Ако има игра на тържището, тя там трябва да е.

Исак. Има, има... Аз там бях преди малко, но кому дохождаше на ум? Чакай! Ще те скепцам аз тебе, дърта вещице! Само, знаеш ли какво още, чедо мое?

Тодорка. Какво?

Исак (*доближава се до не я и със снижен, глас*). Милко трябва вече да се премахне.

Тодорка. Отколе го мисля аз това, но се не мога...

Исак. Правиш какво правиш — премахни го, че той е, дето бърка всичко.

Тодорка. С нищо не се мами... Но... остава още едно, та ще видя. (*Отива си.*)

Исак (*вика подире и*). Дано ти помогне господ!... (*Разхожда се.*) Но и аз да вървя. Не трябва да се стои ни минута, че тези глупи българи ще ми развалят всичките планове... Господ да ги порази. (*Отива си.*)

Сцена втора

Тържище в Търново.

ЯВЛЕНИЕ I

На тържището купчина — купчина народ (мъже, жени и деца). Глъчка и смехове. Настрани баба Кера, опърпана и нагърбена така, щото никой не я познава. Няколко деца закачат баба Кера. Тя се брани със сопичката си. Две моми и един момък се доближават до бабата.

Една мома (*на децата*). Я ги гледай! Какво правите тук? Хайде си играйте!... (*Разпъжда децата.*)

Децата (*кое подскача, кое побягва — разотиват се*).

Баба Кера (*поизправва се на сопичката си*). Малко палавички... като деца, момне.

Момата. Ами ти къде си се закарала, бабо?

Баба Кера. Ех, момне, на хоро и аз да погледам.

Момъкът. Ами ще се заловиш ли, бабо?

Баба Кера. Ехе, синко? Колко хора съм въртяла аз... Сега вий игра ли играйте? (*Въздиша.*) Де то време!...

Другата мома. Ами момците грабеха ли ви китките, бабо?

Баба Кера. Ех, момне! Тогава момците бяха момци, а сега какво — нищо и никакво.

Едната мома (*смее се на момъка*). Чуваш ли? Нищо и никакво!...

Другата мома (*смее се и тя*). Нищо и никакво!... Чу ли?

Баба Кера. Смейте им се, момни, смейте... Сега момците напускат момите и бягат от хорото, щом видят, че се зададе някой от царските хора... И те момци! (*Хихика.*) Смейте им се, смейте...

Момите (*смеят се. Дохождат при тях още няколко момци и моми*).

Глас. Какво има тук?

Друг глас. Я гледай, тук била бабата!

Трети глас. Тя сега ще ни попее... Да чуйте какво хубаво пее!

Глас. Тази ли е тя бабата, за която приказват?

Гласове. Тази, тази...

Глас. Попей, бабо, попей!...

Гласове. Наистина, бабо, попей ни!

Баба Кера. А бре, сине, каква песен искате от стара баба бре!

Глас. Онази, бабо, онази, що я пях вчера пред къщата на болярина Първана. (*Към другите.*) Ех, брате, да бяхте само да я чуйте! На, питайте и чича Струя, той беше там.

Гласове. Попей, бабо, попей!

Баба Кера. Боже! Боже!... Ама да не ми се смеете на песента... (*Позакашлюва се, обляга се на сопата си и запява.*)

Мари Иванчо думаше

Маро льо, младо царкиньо!

Гонят ме, Маро, ловят ме,

искат глава да ми земат.

Дай ми ти, Маро, подай ми

златни ключове от порти,

в царьови двори широки

аз да се, Маро, укривя.

Мара повярва, послуша,

даде ключове Иванчу.

Влезе Иванчо при царя.

Докат му царя продума —

той го в сърцето прободе...

Гласът и се придирва тя се закашлюва.

Глас. Я гледай, я гледай...

Друг глас. Ами Мара?

Баба Кера. Мара ли? (*Въздиша силно.*) Ех, синко... Царкинята помните ли вий?

Глас. Нима това стана с хубавата ни царкиня?

Баба Кера. Ех, синко! Песента не лъже, песента право казва...

Гласове. Разкажи ни, бабо, разкажи ни!...

Баба Кера. Оставете сега. Я чувайте...

Зачува се свирня и провиквания.

ЯВЛЕНИЕ II

Прежните и други момци и моми.

*Задават се момци и моми, заловени на хоро, и играят; в средата свиращ свири.
Настрани още народ.*

Глас от хорото. Всички! Всички... тука всички!

Народът, който беше заобиколил баба Кера, разрежда се. Младите се залавят на хорото. Старите стоят настрана я гледат. По-настрани направят хоро и децата. Баба Кера при тях и ги учи как да играят.

Глас. Това не прилича. Хойсата!

Свиращът засвирва на хойса и се започнува тая игра. Някои от старите се залавят и те на хорото. Хорото се отдалсчава от сцената. Гледачите усмихнати гледат на играчите.

ЯВЛЕНИЕ III

Презните, Отец Иван и Петър.

Отец Иван и Петър (*и двамата в просеишки дрехи, показват се и се спират настрана*).

Петър. Погледни, отче! Това ли е теглото на народа?

Отец Иван. Той не разбира теглото си или се весели от немай-къде. Не срещнахме ли ние навсякъде такава веселба отпървом? Но отсетне знаеш на какво сме бивали свидетели.

Петър. Злоупотребления стават навсякъде.

Отец Иван. Злоупотребления! Узаконени злоупотребления... Виждаш ли, че и баба Кера е тук?

Петър. Нима е там онази? Я гледай! Никак не би я познал човек. Горката! На какво се е обърнала...

Отец Иван. Ние трябва непременно да се срещнем с нея. Шията и ще извия, ако е и тя помагала...

Петър. Но ние не се ли излагаме тук на опасност?

Отец Иван. Не бой се, никой не ни познава. Та ако би и да се случи нещо...

Хорото се задава от другата страна.

ЯВЛЕНИЕ IV

Презните и едно момче.

Момчето (*дотича и вика*). Царски хора! Царски хора!

Глас. Хем пияни!

Свирачът престава да свири, хорото се разваля. Смущение. Децата със страх и любопитство се натрупват около възрастните. Отец Иван и Петър гледат и слушат с внимание.

Баба Кера. От тях мира няма сега! Е, момци, бягайте сега де! (*Смее се.*)

Някои си тръгват да си отиват.

Глас. Защо да бягаме?

Друг глас. Че като са царски хора? Какво им правиме ние?

Трети глас. Наистина. Я да се заловим пак?

Четвърти глас. Добре казваш. Захвани пак, свирачо!

Гласове. Захвани, захвани!...

Баба Кера. Тъй ами... Какво ще рече то... *(Брани се от едно дете.)* Ха бре и ти...

Свирачът засвиря и хорото се начева отново.

ЯВЛЕНИЕ V

Прежните и царски хора.

Показват се няколко мина пияни царски хора. Спират се и се кландукат.

Един от царските хора. Ех, тук било то!... *(Залита.)*

Онези, които не играят, страхливо отиват на разни страни.

Друг от царските хора. Я гледай там онази...

Трети. Какво ще я гледам? *(Отива кландушката към хорото.)*

Един момък *(изпречва му се).* Остави ни, брате, да си играеме... Ако обичаш, улови се и ти, но само човешката...

Царският човек *(поспирва се).* Какво? Ти... ти... *(Мушва го и връхлита в хорото.)*

Хорото се разваля. Момите се разбягват. Някои от момците заобикалят царския човек.

Глас. Че какво е това? Какво правиш ти?

Царският човек. Брр! Брр! *(Изважда меч и погва момците и народа.)*

Народът бяга. Другите царски хора със смях спъват, удрят кого де завърнат и казват: „И тези са от Асенювците!“... Единът спъва баба Кера.

Баба Кера (*мъчи се да стане*). Ох, бре, синко, стара съм бре... (*Става, държи се за коляното и охкащиц и куцешком отива настрани.*)

Отец Иван (*доближава се и улавя царския човек за рамото*). Какво правиш, приятелю? Затова ли ти е дал царят меч — да биеш братята си?

Народът се спира и гледа. Другите царски хора, и те зачудено гледат на отца Ивана. Петър, доближава и той.

Исак (*показва се и гледа внимателно*).

Царският човек (*мъчи се да се издръпне от ръката на отца Ивана*). Приятел ли? Ти не си ми приятел... аз не те познавам... (*Издърпва се и замахва с меч си на отца Ивана.*)

Отец Иван (*улавя му ръката, измича меч и го захвърга настрана, а самия него мушва.*)

Царският човек (*полита настрани*).

Народът се смее.

Другите царски хора (*сърдито*). Какво? (*Спуцат се на отца Ивана.*)

Петър (*изпречва се отпредя им с меч*). Къде, приятели?

Царските хора (*спират се и смаяно гледат*).

Глас. Да си идем, че лошево!... Те са царски хора...

Друг глас. Да си идем, да си идем!... Никой здрав не остава от нас.

Смущение. Народът начева със страх да се разотива.

Отец Иван. Бягате от двама пияници!... (*Клати глава.*)

Глас. Кой си ти? Остави ни! Ти ще ни навееш зло на главата...

Друг глас. Те са царски хора...

Отец Иван *(на Петра)*. Чуваш ли? *(На народа.)* Ето до какво сте достигнали. Няма още три месеца, откакто е убит цар Асен, а вие сте се обърнали на роби!... *(Клати глава.)* Вътре в Търново вас ви бият и безчестят, а вие търпите, вие бягате и се криете!... Така ли беше по времето на цар Асеня?

Исак *(турва пръст на устни и слуша)*.

Баба Кера. Не беше така. Не беше така! Но кой си ти, дето казваш туй?

Глас. Тогава не беше тъй! Тогава беше добре. Бог да убие Петра, че уби брата си!

Гласове. Бог да го убие!

Петър *(закрива лице с две ръце)*.

Отец Иван. Това е лъжа, братя!

Исак *(поподига ръка и бързешком си отива)*.

Баба Кера *(удря радостно ръце)*. Лъжа е, лъжа! Но кой си ти?

Глас. Ами кой уби хубавия ни цар?

Отец Иван. Иванко, той уби цар Асеня.

Баба Кера *(много радостно)*. Така, така. Така е! Вярвайте, че е така!

Гласове. Царят!

Царските хора *(разперват ръце)*. Царят!

Отец Иван. Той с лъжа направи да изгонят Петра, а когато уби Асеня, разпръсна лъжа, че го е убил Петър, за да не би вие да се догадите и да го накажете...

Баба Кера *(и с глава, и с ръце маха за потвърждение)*.

Петър *(приближала до отца Ивана, подръпва го за дрехата и с очи му показва настрани)*.

Отец Иван *(успокоително клима с глава)*.

Глас. Да се махваме отгук, хора! Не виждате ли, че тези просяци зло ще ни навейат на главите?

Отец Иван. Да не се махвате, а трябва да отвърнете за убиването на Асеня...

Царските хора *(дохождат един до друг, шепнат си и гледат на отца Ивана и Петра)*.

Глас. На какво ни навяха тези хора... Виждате ли кой иде?

Народът гледа на една страна. Смущение.

Глас. Ами сега?

Друг глас. Да отвърнем за убийството на Асеня!

Царските хора *(начеват да доближават към отца Ивана и Петра).*

ЯВЛЕНИЕ VI

Прежните и Исак с няколко въоръжени войника.

Исак и войниците се показват. Исак и Началникът на войниците се доближават до народа, а войниците се спират настрана. Народът се подава насам-нататък.

Началникът на войниците. Какво има тука? Кой прави туй смущение?

Исак. Тези са те, двамата просяка и бабата.

Началникът на войниците *(показва на Отца Ивана и Петра и казва на войниците си).* Вземете ги!

Отец Иван и Петър *(разбъркват се из народа).*

Войниците се спущат на тях, но от народ не могат да се доближат.

Отец Иван и Петър *(скриват се).*

Един момък. Защо тях ще ловите? Ето кои не ни оставят на мира *(показва на пияните войници)*, тях вържете...

Гласове. Тях! Тях!...

Исак *(със силно безпокойство).* Та те се скриха! Те си отидоха!...

Началникът на войниците. Какво е туй? Де са просяците? *(Изважда меч и влиза в народа.)*

Войниците вървят след начальника си. Народът се разпръсва с вик и крясък. На тържището остава само Исак.

ЯВЛЕНИЕ VII

Исак сам.

Исак *(безпокойно крачи и отива ту на една страна, ту на друга).* Те са!... Без друго — те са!... *(Ядовито удря ръце.)* Как не влязоха в ръце ми... *(Още по-ядовито и клатешком глава.)* Но и тези българи дебелоглави били — ха!... Чакай! Ще накарам аз да ги изпекат всичките на огън!... Аз ги познавам всичките... *(Крачи умислено.)* Лошево! Лошево, когато Петър и дъртакът Иван се явяват в Търново и правят такива бъркотии... В Цариград сякаш че гарга им изпила ума, та не можах да премахнат тогози дъртака — толкова време седя там... А те са, без друго — те са! И проклетата баба Кера! А! Тряба мерки да се земат. Не се сбъдват надеждите ти, Исаче! Развалят се хубавите ти планове... Ех! Пуси дебелоглави българи! И велможите му таквиз, и простаците му таквиз — огън да ги гори всичките!... *(Ядовито махнува с ръка и си отива.)*

Сцена трета

Гробища в манастирската ограда.

Вижда се манастирът. Нощя. Тихо. Черковата осветена. От време на време доносва се оттам слабо пение: „Господи, помилуй!“

ЯВЛЕНИЕ I

Двама калугери-стражари.

Един калугерин се показва от едната страна, другият от другата.

Срещат се и се покланят един на други.

Единът калугерин. Добра среща, отче. Благослови.

Другият калугерин. Бог да благослови, брате. Ох-ох! *(Подпирва се на тоягата си.)* Дали мина третата стража?

Първият калугерин. Вече четвъртата доближава...

Вторият калугерин. Така! А бдението още се продължава. Може да е всенощно?

Първият калугерин. Вижда се... *(Прозява се и се кръсти.)* Ох-ох! Тежки времена настанаха, отче, тежки!... *(Подпирва се на тоягата си.)*

Вторият калугерин. За нашите грехове, брате. *(Клати умислено глава.)* Страх ме е да не изтеглим и ние, както манастирът „Св. Богородица“...

Първият калугерин *(уплашено).* Господи, спаси и помилуй!... *(Кръсти се.)* Та защо, отче, защо?

Вторият калугерин. Та не чу ли какво е станало днес в града?

Първият калугерин. Какво пак има?

Вторият калугерин. Казват, че отец Иван и княз Петър се явили в Търново и възпрели някои царски хора от своеволието им.

Първият калугерин. Нима вече и в Търново са се явили?

Вторият калугерин. Така казват, та ги търсят сега да ги уловят. Мислят, че са се скрили из манастирите.

Първият калугерин. Бог да ги запазва! Бог да ги запазва, отче! *(Клати глава.)* Твърде големи станаха теглата ни... Каквото разказват, много е тежко вън, в мира. Сиромасите се онеправдават на всеки час, а няма кой да ги запази... Убийства и бесенията безбройни, закон и правосъдие няма, божие то име се хули, черковите се оскверняват... Ох-ох! Не беше така по времето на Асеня!...

Вторият калугерин *(въздиша)*. Само бог да ни е на помощ! Вижда се, имали сме тежки грехове... *(Въздиша, глади се по брадата и клати глава.)* Дано господ ни чуеше грешните молитви! Иванковото царуване не е благословено, брате: той с убийство усвои царството.

Първият калугерин. Нечестивите! Стоварват това на Петра.

Вторият калугерин. Искаха да потулят беззаконието си с друго беззаконие, но господ вижда всичко: той ще се смили над народа си. Чу ли ти какво чудо станало в голямата черкова?

Първият калугерин *(с любопитство)*. Какво? Аз нищо не съм чувал, отче, нищо...

Вторият калугерин *(кръсти се)*. Божие чудо... Голямото кандило в средата на малкия многосвещник сяка утрината се запалвало само от себе...

Първият калугерин. Чудо! Божие чудо!

Вторият калугерин. Ще ни прати господ светли дни. Отците са много радостни.

Първият калугерин *(кръсти се)*. Дай, боже! Дай, боже! Ох-ох! Да се смили бог над нами!... Да ида да заобиколя къде малките врата...

Вторият калугерин *(прозява се)*. И аз не съм ходил нагоре. Какво ли ще ни се случи?

Първият калугерин. Дано господ се смилеше над нами... *(Покланя се.)*

Вторият калугерин *(покланя се и той)*. Господи, помилуй! Господи, помилуй!

Разделят се и си отиват.

Тишина. От черковата се чува пение: „Господи, помилуй!“

ЯВЛЕНИЕ II

Отец Иван и Петър.

Отец Иван (*в просяшки дрехи, показва се на стената, поогледва се и скача в оградата. Тихичко*). По-скоро и гледай да не стане шум.

Петър (*и той в просешики дрехи, показва се на стената и скача в оградата*). Ето и аз съм тук. (*Поогледва се.*) Ще бъдем ли тук безопасни?

Отец Иван. Асенювът брат навсякъде ще се посреща с радост, а най-повече тук, в тази света обител, макар Иванко и тук да има свои хора... Седни, Петре (*сяда на един гробен камък*), седни да си починеме и ние... (*Въздиша.*) Тука е място на вечно спокойствие. (*Показва на гробовете.*)

Петър (*въздишом сяда*).

От манастира се чува пение: „Господи, помилуй!“

Петър. Братята се молят! Горките! Те и не знаят, че в тяхната мирна ограда се намират хора, които могат да им докарат големи злочестини. (*Въздиша и подпира лице с ръце.*)

Отец Иван. Бъди спокоен, Петре. Мнозина от братята молят бога, за да избави бог българското царство от Иванка... Те обичаха Асеня и вярвам, че са готови да си пролеят кръвта и за Асенюва брат...

Петър. Който се счита за братоубийца и се кълне от народа. (*Въздиша и закрива лице с ръце.*)

Отец Иван (*въздиша*). Но истината скоро ще се открие...

Мълчание.

Петър (*дига глава и тихичко*). Как тихо почиват тук усопшите! За тях няма вече нито грижи, нито безпокойства, които така много мъчат нас, живите, и ни отровват живота. (*Гледа по страните.*) Ами злочестият ми брат дека ли е погребен?

Отец Иван (*въздиша и горчиво се усмихва*). В златен ковчег прахът на Асеня е турнат в нарочно направена гробница, дето Иванко ходи сяка утрина да оплаква този свети прах... Злодейци! Те убиха най-достойния цар, който освободи България и я въздигна на такава слава и могъщество, цар, когото те не бяха достойни и да погледнат, а сега с лицемерни сълзи оскърбяват праха му и искат с това да се покажат чисти от тежкия грях, който направиха пред бога и пред народа.

Петър. Иванко беше такъв юнак, такъв великодушен...

Отец Иван. Ох-ох! Злодеянията и беззаконията изменяват човека, Петре. Иванко беше преди с чиста и спокойна съвест и за то беше така юнак, великодушен и милослив, а сега? Сега на неговата съвест са се натрупали толкози злодейства, и божият гняв...

Сега на неговата съвест е Асенювата кръв, кръвта на толкози невинни хора и злочестината на целия народ. Той е проклет и от хората, и от бога!...

От манастира се чува пение: „Господи, помилуй!“

Петър. Тук почиват, отче, онези, които не знаят нашите грижи и страсти, а там, в божия храм, се молят богу за грешните. И чувай как добре се възнася към бога молитвата им в тая нощна тишина...

Чува се пак „Господи, помилуй!“

Да се помолим и ние за Иванка.

Отец Иван. Твоето упорство няма край, Петре. Ти искаш да бъдеш добър към един човек, а глух и студен към охканията и тегленията на цял народ... Да се помолим за Иванка! Но ще ни приеме ли господ молитвите? Цял български народ тегли от Иванка, а братът на Асеня иска да се моли, за да прости бог на Иванка злодеянията, що ги прави на народа!... Това ли трябва да чака българският народ от Асенюва брат? Свести се, Петре! За греховете на другите нека се молят отшелниците, а ти, Асенюв брат, ти си длъжен да отървеш народа си от топлилата и мъчителите му...

Петър (въздиша). Длъжен съм! Но отде зная аз, че със своето намисване не ще направя хиляди и милиони още повече да теглят? Това не е частна работа, отче, ами е цял народ, цяло царство... Бива ли така лесно да си играеме със съдбата на народа си?

Отец Иван. Ти безумствуаш, Петре!

Петър. Отче! Спокойствието и добродетелността на отечеството ми е скъпо за мене. Сърцето ми е наранено от Иванка, но моето прокълнаване ще се обърне на благословия, ако народът благославя Иванка...

Отец Иван. Народът да благославя Иванка!... *(Натъртено.)* Петре! Иванко излъга брата ти Асеня, за да те изпъдят оттук като един от най-големите престъпници, като един от най-гнъснатите издайници на отечеството... Иванко стъпи на братовото ти тяло, та се качи на българския престол... Иванковите ръце бяха облени с братовата ти кръв, когато снимаше царската корона от главата му, за да я турне на своята...

Петър. Отче!...

Отец Иван (със същото натъртване). На царската порфира още не са изсъхнали капките от братовата ти кръв...

Петър. Отче, моля ти се...

Отец Иван. На всяка стъпка из царските палати вижда се още светата кръв на Асеня и на толкова невинни хора... И в това време, когато светият прах на Асеня се осквернява с лицемерни сълзи, народът кълне брата му Петра за неговото убивание...

Петър (закрива лице с ръце).

Отец Иван. Погледни! *(Показва с очи и с ръка наоколо.)* Де е светият Асенюв гроб? Иванко го осквернява с лицемерните си сълзи... Слушай! Народът, горкият български народ, когато трепере от Иванковите злодеяния и жестокости, кълне Петра за убийството на Асеня...

Петър *(става)*. Отче! Недей усилва пламъка, който и без това тъй силно гори в гърдите ми. За спокойствието и благополучието на народа аз всичко, всичко ще простя на Иванка... Асенювци освободиха България не за себе си, а за нейната добродетел. И нека бъде благословен Иванко, ако България вижда от него мир и спокойствие!...

Отец Иван *(скочва ядосан)*. Безумни! Не видя ли какъв мир и какво спокойствие вижда България от Иванка! Злодеянията на Иванка надминават всичко, а ти го благославяш!... Кръвта на Асеня и на хиляди невинни хорица вика за мщение, а ти благославяш тогава, който пролива тая кръв... Народът тегли мъки, а ти благославяш Иванка, който причинява тия мъки!... Иванко тласка българското царство към опропастване, отдава го в ръцете на лошите му врагове, а ти благославяш Иванка!...

Петър *(затуля лице с ръце)*.

Отец Иван *(гледа го и клати глава)*. Безумни! Триж по-безумни, Петре! Кой ти е дал власт да прощаваш? Кой ти е дал право да бъдеш студен към народните бедствия? Знай, че ти си оръдие божие, назначен да прекъсаш тегилата на народа. Човек, който се решава да убие най-достоеен цар и да се качи на престола му; който, за да се удържи на тоя престол, трябва да мъчи и да убива народа — такъв човек е злодеец, отхвърлен от бога, и неговото управление не може да бъде друго освен страшен бич божи... Не чу ли охканията на народа? Не видя ли мъките му?

Петър *(умолително)*. Млъкни, отче!

Отец Иван. Кажу ми кой ти е дал право да се отказваш от онова, което ти налага най-светлата твоя длъжност. Ти си брат на Асеня. Ти си длъжен, чуваш ли? Длъжен си да отгървеш българския народ от Иванковите злодеяния, длъжен си да спасиш българското царство от свършеното му загинване. И *(с въздигнат, натъргтен глас)*, Петре! Ако има в тебе поне капка от Асенювата кръв, ако ти що-годе желаеш спокойствието и добродетелната на народа си, ти трябва да сториш това! Ако ли не го сториш, чуваш. Ти ще бъдеш на вечни времена проклет!... *(Заплашително дига ръка.)*

Петър *(стресва се и простира ръка)*. Стой, отче!...

Чува се шум и глас: „Скоро, скоро!“

Отец Иван *(бързешком уловя Петра заръката)*. Тс! Млъкни. *(Показва му с пръст и го дърпа.)*

Потулят се и двамата зад един гробен камък.

Глас. Чакай, че се ударих... ох!

Друг глас. Добре, добре... ще те научим ний тебе! По-скоро, отче!

ЯВЛЕНИЕ III

Двамата калугери-стражари и едно момче.

Единът калугерин (*държи за дрехата едно момче и го дърпа*).

Другият калугерин (*дотичва от срещната страна*). Що е, отче? Отдека?

Първият калугерин. Прескочи откъм дола...

Вторият калугерин. Я гледай, я гледай!... Че как е можил? Мене ми се вчуваше тука глъчка, ама...

Първият калугерин. Добре, че дотърчах навреме...

Момчето (*издърпва се из ръцете на калугерина и със стиснати юмруци гордо се изправва отпредя му*). Оставете ме! Аз съм Първанов син.

И двамата калугери (*поотстъпват и в един глас*). Първанов!

Момчето Пратен съм от татка си.

Единът калугерин. Я гледай, пък аз да не те позная...

Момчето В града има голямо смущение. Царските хора палят и колят...

Другият калугерин. Пак ли?

Момчето Търсят отца Ивана и княз Петра. (*Трие си коляното.*) Татко затворен, затворени са и другите първенци; има и избити... Ох... (*сяда на един камък и си трие коляното*) лошево се ударих!

Калугерите (*кръстят се*). Господи, помилуй! Господи, помилуй!

Момчето Известете братята да се спасява кой как може...

Единът калугерин (*кръсти се*). Ох! Какви времена... Какви времена!...

Другият калугерин. Господи, помилуй! Господи, помилуй!

Момчето Но да се не бавим. Татко най-много приръчва да се запазят отец Иван и княз Петър, ако би да са тука...

И двамата калугери. Дай да са тука! Дай да са тука!

Момчето Известете и другите братя...

Единът калугерин. Ох, тежко е, тежко! И между нашите хора има много лошеви... Но да идем!... Ами ти защо не похлопа на малките врата? Не знаеш ли знака?

Тръгнуват.

Момчето (*покуцва и се държи за коляното*). В мрачината не можах да улуча, а пък трябаше да бързам... Освен това по пътя са се разпръснали вече царските хора.

Калугерите (*кръстят се*). Господи, помилуй! Господи, помилуй!

Отиват си и тримата.

ЯВЛЕНИЕ IV

Отец Иван и Петър.

Отец Иван (*излиза на сцената*). Чу ли, Петре? Разбра ли каква добротина вижда народът от Иванка?

Петър (*излиза и той и клати глава*). Лошево, отче, лошево...

Отец Иван. Лошево? Когато е лошево, защо стоиш? Защо мъдруваш? Какво повече искаш, за да се решиш?...

Петър. Междусобието е страшно нещо, отче! То би съсипало царството ни, би погубило милото ни отечество...

Отец Иван. Междусобието! (*Клати глава.*) Не междусобието, Петре, а твоята нерешителност ще погуби отечеството и народа ни... Подир всичко, що видя и що чу досега по цялото царство — двоумиш ли се още? Има ли още у тебе сила да бъдеш спокоен зрител на Иванковите своеволия и жестокости? Виждаш ли? (*Показва му с пръст.*) Там горят сиромасите. Чуваш ли този вик? То е викът и охканията на злочестия български народ... И всичко това става заради тебе, Петре. И за убийството на Асеня, и за своите злочестини народът кълне тебе, Петре... А ти още не се решаваеш на най-светото, най-благословеното дело?

Петър (*закрива лице с ръце*).

Отец Иван (*жлъчно чути ръце*). О, нерешителността още стои на лицето ти!... (*Клати глава.*) Но чувай, Петре! Ако светата Асенюва кръв не е в състояние да подигне ръката ти против убиеца... Ако мъките и теглилата на българския народ не могат да те подигнат на праведно и свето дело... ако съсипването на българското царство не те стрясва и не може да те направи да се заловиш за длъжността си, смили се поне над себе си, Петре! Знай, че делото на Мария...

Петър (*стреснато дига глава, разперва ръце и повелително*). Спри се! Ти произнесе име, което аз не трябаше никога да чувам... Ти тури огън на раната ми... Делото на Мария? Позор на Асенювци! Позор на човечеството!... О, боже, Асенювата дъщеря и — убийца! Убийца на татка си!... (*Закрива лице с ръце.*)

Отец Иван. Позор! И този позор вечно ще остане на Асенювци, ако ти не се постараяш да очистиш от него славното име на Асеня... Асенювата дъщеря помогна на Иванка и тласна българския народ в тежка злочестина. Асенювът брат ще бъде ли така нищожен, щото да остави този позор?

Чува се някакво си кряскане.

Отец Иван (*спиращ се стреснато*).

Петър (*и той стреснато дига глава*).

Крясъкът се повтаря, после се чува тих женски прекъснат смях, а сетне тихо, жално пение:

Кат'си ме, мамо, родила,

защо не си ме убила?

Отец Иван и Петър (*доближават един до друг и гледат към там, отдето се чува пението*).

ЯВЛЕНИЕ V

Прежните и Мария с един стар калугерин.

Мария (*влиза. Луда. Космито ѝ разпуснато, на ръце ѝ вериги. Тя пристъпва и полека пее*).

Защо ме, мамо, остави

да расна и да порасна?

Калугеринът (*със сведена глава жаловито върви подиря и*).

Отец Иван и Петър (*подръпват се, разперват ръце и смаяно гледат*).

Мария (*поспирва се и се поослушва*). Ъ! (*Наченва да пристъпва и пак запява*.)

Аз снощи, мамо, намерих

моего либе на двора...

(Засмива се прекъснато. Ослушва се, поподига ръце, но от веригите изнемоляло ги сменя. Веригите дрънкат. Мария запява пак.)

Със друго либе приказва,

на мене дума не каза!...

Калугерите (*чуни ръце и със силна въздишка*). Колко си ти злочеста! Никъде няма за тебе спокойствие!...

Мария. Тс. Той е тука... (*Пристъпва полекичка, като че е уплашена, и се ослушва.*)

От манастира се чува пение: „Господи, помилуй!“

Мария (*засмива се прекъснато и запява*). Господи, помилуй!... (*Протегнато говори.*) Господи, помилуй и спаси душа му... (*още по-протегнато*) спаси душа му и го помилуй... (*Засмива се силно.*)

Петър (*закрива лице с ръце*).

Отец Иван (*скланя глава на ръка*).

Калугерите (*без да си подигне главата, клати я и силно въздиша*).

Мария. Тс! Той спи... татко спи... ъ? (*Мълчи и като замаяна се ослушва. После стреснато дига глава и бърже.*) Той ми каза... (*поприслушва се малко, а после протегнато*) той ми каза... (*още по-протегнато*) иди, спи спокойно... (*Мълчи и стои със сведена глава. После бързешком дига глава и силно се засмива.*) Ела! Ела да видиш... (*Тича и спира до един гроб.*) Тука, тука спи той... (*Турга пръст на устни.*) Мълчи! Мълчете!... (*Протегнато и със снижен глас.*) Той ми каза... (*Напомнюва си нещо.*) Иди... Иди, спи спокойно... (*Ослушва се.*) Ъ? (*Тихичко, като че иска да не я чуе някой.*) После... после... ключът... (*слехти*) ключът... (*почти креснува*) ключът!... (*Отчаяно сключва ръце и силно се засмива, но бързешком прекъсва смеха и се ослушва.*)

Калугерите (*дига глава и чуни ръце*). Стига, стига се мъчи, Марийо!... Успокой се ти, злочеста дъщерьо на злочести Асеня...

Отец Иван (*стреснато дига глава и пристъпва към калугерина*). Какво? Какво каза ти?

Петър (*и той стреснато дига глава и се подръпва с разперени ръце*). Мария?

Калугерите (*уплашено се дърпа назад*).

Мария (*бързешком и стреснато се обръща към отца Ивана*). Ъ? Татко? Мой мили татко?... (*Сключва ръце на гърди и умолително.*) Иванко! Не го убивай!... Моля ти се!... (*Сяда на колена и умолително запява.*) Не го убивай, Иванко! Смили се, смили, Иванко!... (*Изнемоцяла, скланя глава на гробния камък.*)

Калугерите (*умолително*). Милост, божи хора, милост към тая злочеста! Тя е безумна. Окована е в тежки вериги и е хвърлена в тъмна, мокра и задушна тъмница. Мене са турнали да бъда нейния стражар и люто е приръчано да не вижда тя боже небо, божи хора... Но кой би утърпял? Смите се, тя е дъщеря на Асеня...

Петър (*закрива лице с ръце, но така, като че се удря по лицето*).

Отец Иван (*жаловито клати глава*). Злочеста Мария!... Но кой е този, крйто при божието наказание така люто наказва тая злочеста за престъплението и?

Калугерите (*гордо дига глава*). Мария е невинна! Тя е чиста като ангел!

Отец Иван и Петър (*който бързеешком дига глава, извикват в един глас*). Невинна?

Калугерите. Хулите против Мария са хули против бога... Които и да сте вие, трябва да преклоните глава пред светата истина. Мария е люто измамена. Безбожно се подиграха с най-светото и чувство... подиграха се, за да могат по-лесно да я лишат от мил, обичлив татко. Тя не понесе, тя изгуби ум, но това не стигаше, ами я хвърлиха в тъмница, за да не би нейната злочестина да открие истината... (*Въздиша силно.*)

Петър (*без да открие лице, клати глава*). Горката! Горката Мария!...

Отец Иван. А!... Злодейци! (*Заплашително клати глава и стиска юмруци.*)

Мария (*поподигва глава*). Ъ!... (*Смаяно се огледва по страните.*)

ЯВЛЕНИЕ VI

Прежните и Милко с Исака и с много въоръжени войници.

Милко, Исак и Войниците (*с факели в ръце навлизат от разни страни*).

Исак (*на Милка*). Ето ги! Не казвах ли аз?

Петър и Отец Иван (*подръпват се и изваждат скриените си мечове*).

Милко (*без да види Мария*). Това са те, просящите... (*Изважда меч и се обръща към войниците, за да им даде потребния знак.*)

Мария (*засмива се, скочва и се изпречва пред Милка*). Ела! Ела да видиш...

Милко (*отскочва назад уплашено*). Мария! (*Разперва ръце и изпуца меч.*)

Исак (*и той отскочва уплашено*). Мария!

Войниците (*постресват се и вкаменени гледат на Мария*).

Отец Иван (*дръпва Петра и задиишом се измича*).

Петър (*и той задиишом се измича*).

Скриват се и двамата из гробищата, без да ги види някой.

ЯВЛЕНИЕ VII

Прежните без отца Ивана и Петра.

Мария (*дърпа Милка за ръката*). Тука... Тука... Той спи... Тс! (*Ослушва се.*)

Милко (затуля лице с ръка и клати глава). О!...

Мария (обръща се и слисано изглежда всичките). Ъ? Той... Той ми каза... (Припомня нещо.) Той лежеше... (Турга пръст на чело и мисли.) Кръв... (клати глава) кръв имаше (слехти), кръв... (още повече слехти) ключът... (извиква) ключът!... (Силно се засмива.)

Калугеринът (сяда на колена и с дигнати очи към небето моли се горещо).

Милко (без да открие лице, клати глава). Марийо, Марийо!

Исак (умислено свежда глава).

Някои от войниците закриват лице с ръце и се подземат, а други си чистят сълзите.

Мария. Тс! Мълчете! Той спи... Тука спи. (Пристъпва) На, тука... Той ми каза... Каза ми... Марийо... (Клати глава усмихнато, после се засмива силно и тръгнува на друга страна, като запява.)

Кат'си ме, мамо, родила,

защо не си ме убила?

Защо ме, мамо, остави

да расна и да порасна?

Исак (затуля очи). Войниците (плачат).

Милко (гледа Мария, клати глава и с плачевен глас) Горката! Горката Мария!...

Действие пето

Сцена първа

Обиталището на Исака в царските палати. Стаята накинчена великолепно. През прозореца се вижда във почетна стража.

ЯВЛЕНИЕ I

Исак сам.

Исак (облечен великолепно, разхожда се умислен. Спира се, повдигащ вежди и рамена). Чудно нещо, наистина! Мария да изчезне от толкова деня насам и досега нищо да не можем да открием!... Това наистина е чудно!. И кой ли ще го направи това?... (Разхожда се и мисли) Та и защо ли им е лудата Мария? Никак не ми стига умът!... Да е Милкова работа. (Спира се и мисли, после весело дига глава) Но нищо не ще ви помогне това! Напусто са ти трудовете, отче Иване! Моите легиони скоро ще прилетят тук и тогава нищо не ще ви спаси, макар и десет луди Марии да открадват и скриват!... (Крачи) Вижда се, вие още не знаете с кого имате работа. И Драгомир беше упорит, но сега омекна като овчица... (Смее се, после помислюва малко) Но голямо твърдоглавство, бре!... Рекоха, че не ще да пуснат в земята си нито един крак от

моите легиони, и дору не се надвеси злочестината над главите им е тъй е на (*показва с ръка*), не отстъпиха от думата си! Сега, когато Петър стои пред вратата на Търново, те тичат, молят се, целуват ръце... Викат сега (*криви се и дразни*): „Исаче! Златий Исаче! Помогай ни! Пиши на императора да прати помощ! Половината българско царство ще дадем на императора! Тодорка ще бъде царица! Всичко ще направим, всичко ще сторим! Исаче! Славний Исаче! Златий Исаче“... (*Спира се*) А-а! Викате сега и се молите, ами де ви беше умът по-преди, когато аз ви се молех? (*Заканително клати глава*) Ще ви кажа аз вам!... (*Разхожда се.*) И какви са тези българи! (*Спира се.*) Хора без достойнство, без благородни чувства, без честолюбие! Убиха Асеня — те мируват; сега Петър стана против Иванка и премина през всичката българска земя — никой не се яви отпреди му да го попита къде отиваш и защо отиваш... (*Разхожда се*) Хубаво я! Иванко лошев, да речем, нима Петър е по-хубав! Дигнете и заловете едно междуособие, та цял свят да ви рече „браво“! (*Разтрива ръце.*) Тогава какво хубаво щеше да бъде! И сега е хубаво, но тогава — друго... Мъчих се аз, колко се мъчих! Но имаше ли някой да ме разбере? Всичките твърдоглави! Хеле пустият Милко! (*Удря ядосано ръце.*) Не можа да се махне с време... (*Разхожда се бързо, а после начева полека.*) Но няма нищо! Еднъж да пристигнат моите легиони! (*Клати глава, после мисли. Спира се.*) Петдесет хиляди! (*Ухилен*) Петдесет хиляди отборна гръцка войска. И вече пристигва... (*Помислюва.*) Тъй, тъй... (*Смята на пръстите си.*) Понеделник, вторник... четвъртък... (*Радостно.*) А! Те вече са на границата. На границата са!... (*Разтрива ръце и се спира.*) Ехе! Петре, и ти, дъртако Иване! Не ще да видите вие Търново! Моите легиони като мухи ще ви разпилеят!... И тогава ще те видя, Исаче, как ще се разпореждаш с тези дебелоглавци! (*Разтрива ръце.*) Ох! Пък ако ми влязат в ръце Петър и дъртакът Иван, тогава... (*Злобно клати глава и стиска зъби*) Ще ви кажа аз вам, почакайте само още два-три деня... (*Разхожда се.*)

ЯВЛЕНИЕ II

Исак и Телохранител.

Телохранителят (*облечен великолепно, показва се на вратата и се покланя*).

Исак (*без да се спре*). Какво има?

Телохранителят. Великият съветник и главният военачалник просят позволение...

Исак. А-а! Драгомир и Добрин! Добре, нека заповядат. (*Сяда.*)

Телохранителят (*покланя се и си отива*).

Исак. Тряба условията да носят и пак съвети да искат. Изпоплашили са се и не знаят какво да правят... Чакайте, чакайте! Ще ви науча аз вас...

ЯВЛЕНИЕ III

Исак, Драгомир и Добрин.

Драгомир и Добрин (*влизат и почетно се покланят*).

Драгомир. Мир и любов, ваша светлост!

Исак (*без да стане, едвам се покланя и усмихнат*). Мир и любов, велможи, мир и любов! Заповядайте, седнете... (*показва им с ръце столовете*.)

Драгомир и Добрин (*сядат*).

Исак (*поподплесва се*). Какво ще кажете? Има ли нещо радостно?

Драгомир. От нас няма нищо радостно, ваша светлост. Положението става твърде мъчно. От ден на ден Петровата войска се умножава!...

Исак. А нашата се умалява... (*Смее се*.) Тъй е, знам.

Драгомир. Както се научаваме, народът отвън склонява повечето на Петрова страна. Така щото, ако наскоро не ни дойде помощ от Цариград...

Исак (*въздиша*). Е, любезний Драгомире, я помисли, кой докара работите до този ред? Ако да бяхте ме слушали, сега не щяхме да имаме тези главоболия; но вие слушахте Милка. Аз ви казах още тогава, че без помощ от Цариград трудно ще бъде. А за Милка не се чува нищо я?

Драгомир. Нищо. Вижда се, да е избягал в Петрова стан.

Исак. Виждате ли? А аз толкоз пъти ви казвах да го премахнете. Ако да не беше той, сега Петър и отец Иван щяха да бъдат в наши ръце. Е, ами Мария?

Драгомир. И за нея нищо не можа да се узнае. Всички мерки се зеха, но не се откри нищо, нито дека е, нито...

Добрин. Тя не може да бъде вън от Търново. Крепостите тъй добре са завардени, щото и птичка не може прехвъркна без повеление.

Исак. Чудно нещо е това... Но няма нищо! Не трябва да се боим — стига само да се слушаеме...

Драгомир. Но ако не дойде наскоро помощ...

Исак (*усмихва се укорително*). Но вие сте чудни хора. Вие сами правите да се забавва помощта. Да ви кажа право — и да не ви става мъчно, — много бърка на работата вашето упорство...

Драгомир. Условиата са вече подписани. (*Подава му книга*.)

Исак. Така трябаше отколе! И аз се чудя защо не го сторихте още отдавна! Се вие щяхте да спечелите... (*Зема книгата, поразглежда я и начева да чете. Четенето му прекъснато и ту се чува, ту не се чува*.) „В името на господа нашего... Ние, Иванко, българският цар, духовенството, велможите и народът... Половината българско царство заедно с Търново... За по-голямо скрепяване... Тодорка, достойното чедо на велеславния и велехвалния севастократор Исака... на вечни времена...“ (*Помънкува и мълчешком разглежда подписите и печатите. Дига глава*.) Добре, велможи! Императорът е доволен от вашите действия, но и това ще го задоволи много. И

вярвайте, че не ще да се каете. Императорът е много великодушен и щедър. (*Скрива условията в пазвата си.*) А колкото за помощ, не се безпокойте. Аз имам верни известия, че легионите ми са вече на границата...

Драгомир (*радостен*). На границата вече!

Исак. И не са малко, Драгомире: петдесет хиляди отборни войника.

Драгомир. Дано по-скоро навлязат! Тогава Петър ще поотслаби малко обсадата.

Исак. Те като вихър ще прилетят — в два деня са в Търново. Не бойте се, ние славен пир ще направиме на Петра и на отца Ивана, само нека потърпят още два-три деня я?!

Добрин. И три месеца, ваша светлост.

Исак (*става*). Е!... Бъдете напълно спокойни.

Драгомир и Добрин (*стават*).

Драгомир. Още едно, ваша светлост. Народът с нетърпение чака да се сдобие с царица. Той обича и много е предаден на Тодорка...

Добрин. Това го чака с нетърпение и войската...

Драгомир. Ако може, по-скоро да стане венчаването...

Исак. Добре, добре... уверете народа и войската, че ще се изпълни желанието им. Аз и Тодорка ще направим всичко, което може да бъде добро за българския народ и българското царство.

Драгомир и Добрин (*поклонят се и си отиват*).

Исак (*изпраща ги до вратата, връща се, разтрива ръце и се смее*). Така! Така трябва! (*Изважда условията, разгледва ги радостно.*) Половината българско царство заедно с Търново! (*Клати глава.*) Не бойте се! Всички ще бъдете под моята ръка. Тодорка, тя знае какво да прави. Ако ли пък захванете да шавате и да не рачите Иванка и Тодорка, тогава ние знаеме какво да правиме с вас... Никою не ще да има смисляване. Хубаво! Много хубаво!... (*Скрива условията и се разхожда.*) А! Роб, ха? (*Клати глава.*) Де си сега, Асене, да видиш роба си?

ЯВЛЕНИЕ IV

Исак и Тодорка.

Тодорка (*облечена великолепно, влиза умисленичка*).

Исак (*ищом я вижда, пристъпва към нея*). Е какво? Научи ли нещо?

Тодорка. Та от тези българи можеш ли се научи нещо. Нищо! Никой нищо не видял, никой нищо не знае... Сякаш че в земята е потънала...

Исак. Чудно нещо! Милко да не е в тази работа?.

Тодорка. Кой го знае? Не вярвам той да може да се показва в Търново, но знам ли?

Исак. Колко зле стори, Тодорке, дето не можа да го премахнеш! Аз още откачало ти казах, че той ще бъде опасен за нас...

Тодорка. Мъчих се, тате, много се мъчих! Какво не правих я? Плаках и му се кълнах, че го любя от цяла душа и сърце, та дано някак се измами и бъде подововерен на мене, но нищо не помогна: той се отбягва и се ми казваше, че на нас вяра не бивало да има човек.

Исак. Проклетият син!... Но, и аз добър! *(Клати глава.)* Стар човек и да се оставя аз да ме залиса едно лудо момиче...

Тодорка. Това всичкото е нищо. Но друго има, тате, друго!...

Исак. Какво друго?

Тодорка. Иванко ме плащи, тате, много ме плаши. О, колко съм била злочеста, тате!...

Исак. Как те плаши Иванко? *(Усмива се.)* Може не те либи вече?

Тодорка. Та кой му гледа либи ли ме, или не! Той е станал като луд. Той все Асеня бълнува и сънува...

Исак. Пак ли?

Тодорка. Сега по-лошево! Ти го знаеш, че той, откакто се е възцарил, никак не прилича на себе си. Ходи умислен и като замаян. Се не може да забрави Асеня, се му е мил той... Преди малко аз със сълзи на очи му се молих да бъде весел и спокоен и той беше ме послушал, но изведнъж се пак замисли, въздъхна силно и ме запита: „Помниш ли ти Асеня, Тодорке?“ — и начена, тате, да ми разказва как е бил Асен добър, достоен цар, как му се е явявал ноця и го гледал кротко, кротко... И очите на Иванка, тате, станаха страшни, страшни... Това не е на добро, тате.

Исак. Така!... *(Разхожда се малко и като че на себе си говори.)* Това го предвиждах аз. Иванко не е от онези, които с твърдост и мъжество пренасят такива силни душевни разтърсвания.

Тодорка *(сяда).* Знаеш ли какво ми дохожда на ум, тате? Да не би да има в палатите някой от нашите врагове, та да прави всички тези бъркотии. Не е възможно така скоро и изведнъж да изчезне Мария, та да не се види вече...

Исак *(сяда и той и съмнително клати глава).* Та кой би дръзнал?

Тодорка. Как ти се показва певецът, тате?

Исак. Е, певецът е за нас безценен камък! Само той е свестният тук. Да не е и той — тогава не зная какво би правили. Ех, Тодорке! Как изкусно и сполучливо нападна той на Петра!

Тодорка. Така, тате, така. Но гледал ли си го ти в очите? Страшни са, тате, очите му! Кога ме гледа, тръпки ме побиват. Да не е той отец Иван?

Исак *(смее се).* Ха! Ха! Ха! Отец Иван!... Не бой се, Тодорке! Дъртакът знае твърде хубаво кой съм аз и затова той не смее да си покаже тук носа. От мене той не би се отървал, макар и сянката му да ми се мерне...

Тодорка (*клати глава*). Не знам, не знам... (*Въздиша.*)

Исак. Не бой се! Татко ти знае какво прави... Само да дойдеха по-скоро моите легиони!... Я гледай. (*Подава ѝ условията.*)

Тодорка (*зема, разгледва ги и се ухилва*).

Исак (*разтрива ръце*). Нали е добро?

Тодорка (*смее се от задоволение*). Добро е — добро! Но май тези българи не са за вярване...

Исак. Гледай си работата, Тодорке! Само да дойдеха легионите ми, та аз знам какво ще правя... Ех! Но сватба ли ще направим я! (*Клати глава.*) Императорът и всичките велможи и патриции от Цариград ще бъдат на сватбата ти, Тодорке... Нашите легиони тържествено ще те посрещнат от четирите порти... Е, Тодорке, то ще стане много хубаво... (*Разтрива ръце.*)

Тодорка (*много ухилена*). И всичките, тате, да бъдат облечени нашенски, знаеш?...

Исак. Разбира се! Ще научим ний тези българи... А после, Тодорке, трябва всичките да се премахнат — и Драгомир, и Добрин, и всичките им големци и първенци, та да се заместят се с нашите... Тогава винаги ще ги имаме в ръце, та ще можем да правим с тях, каквото искаме...

Тодорка Тъй трябва, тате, тъй!... Да няма нито един първенец от тези дебелоглавци Да ги смажем хубаво!...

Исак (*става*). Ти само потърпи още малко, та ще видиш татко ти какво ще направи... А! Ще видят те тогава как се робува... (*Разхожда се и клати глава Спира се*) Но да не седим, Тодорке, да идем да понагледаме.

Тодорка (*става*) Наистина, не трябва да се седи. Мене се ме е страх, тате, от певеца.

Исак. Не бой се, Тодорке, не бой. (*Отиват си.*)

Сцена втора

Царска стая. Вечер.

ЯВЛЕНИЕ I

Иванко и Драгомир.

Иванко и Драгомир (*седят и си приказват*).

Драгомир. Но какво трябаше да правим? Добре, че по-тежки условия не ни турнаха. Знаеш ли ти, че сме останали само с Търново, и то — повечето са на Петрова страна? Но да не те смущават твърде много условията. Работата е в това, че с помощта на императорските легиони ние ще можем да се удържим и укрепим на престола, а сетне — лесно изгонваме ний гърците. Всичкото е сега — да смажем Петра и се укрепим на престола. А това ще стане. Ти напусто толкоз мислиш и се безпокоиш, а с това и на всичките докарваш страх и отчаяние...

Иванко *(става)*. Ех, брате! Не съм умислен аз, защото Петър има успех, нито ме е страх мене от императорските легиони. Но аз не мога да намеря покой на душата си... Искам да бъда спокоен, весел, но не мога! Асен право каза: тежка била царската корона, брате. *(Клати глава и начева да се разхожда.)*

Драгомир *(става и той)*. Нима Асен беше по-достоеен?

Иванко *(спира се насреща му)*. Драгомире! Помниш ли ти Асеня? Помниш ли ти неговът хубав, кротък поглед, неговото весело и умилно лице? Този Асен не ми дава мира, Драгомире. Той е винаги пред очите ми... И колкото по-много време минава, толкова по-често и ясно ми се явява той. Аз виждам неговът кротък поглед, неговата хубава усмивка... виждам, Драгомире, раната му... И как ме изглежда той тогава!...

Драгомир *(клати глава)*. Какво детинство! И сега, когато трябва най-повече да насърчаваме войската!... Та ти така ще погубиш и нас, и себе си, Иванко!

Иванко. И никъде не намирам аз покой, Драгомире! Душата ми жаднее за спокойствие, но не го намира никъде... И защо не мога аз да се отърва от него? Нищо не може да ме успокои! Нито убийствата, нито веселбите... Само песните на певеца ми услаждат и успокояват що-годе душата... Той сякаш че от бога ми е пратен. Неговите песни ме отнасят в детинските ми години и сякаш, брате, от съвестта ми се сваля най-тежко престъпление, а на душата ми става леко-леко... Но, да се свикат велможите!... *(Дава знак, за да дойдат телохранители и слуги.)* Душата ми е твърде смутена и безпокойна. Дано тяхната веселба поразвесели и мене...

ЯВЛЕНИЕ II

Прежните, Драгни, Михо и няколко телохранители.

Драгни, Михо и телохранителите влизат от разни страни и се покланят отдалеч.

Иванко *(на телохранителите)*. Да се свикат велможите! А вие *(на Драгна и Михо)* пригответе тук — ще има пиршество.

Драгни, Михо и телохранителите покланят се и си отиват.

Иванко *(клати глава и тръгнува да си отива)*.

Драгомир *(върви подиря му)*. За бога, Иванко, бъди весел! Те всички са изгубили надежда и мъжество. Ако сега видят и тебе така умислен...

Иванко *(поспирва се и се усмихва)*. Бъди спокоен, Драгомире. Никой не знае и не ще да знае какво крие Иванко в душата си... *(Отиват си.)*

ЯВЛЕНИЕ III

Драгни, Михо и слуги.

Слугите *(едни носят богато покрит стол, на който има злати чаши и злати и сребърни шестари с вино, а други с многосвещници в ръце — влизат).*

Драгни (*върви от едната страна*). Полека, полека! Да не свалите нещо! (*На слугите, що носят стола.*) Сложете там по-нататък, само онзи край повъзвийте малко насам. (*Показва им с ръка.*)

Михо (*върви от другата страна и на едкого от слугите с многосвещник мълчешком показва с ръка и джуни де да сложи, а на другото*). Ти пък хе таме сложи!

Слугите слагат всичко, покланят се и си отиват.

ЯВЛЕНИЕ IV

Драгни и Михо.

Михо залавя се да размества и намества многосвещниците.

Драгни (*намества на стола чашиите и шестарите. Налива в една чаша, зема, поозъртва се и пие. Помислюва, налива и пак пие. Помислюва пак и одобрително клима с глава*). Добро! Много добро! (*Налива и подава на Михо.*) Земи, Михо, че да видиш — царско вино!

Михо (*доближава, зема и се озърта*).

Драгни. Не бой се, не бой!

Михо (*пие, потръсва с глава и мцака с джуни*).

Драгни (*ухилен, потръсва глава и от цяла душа*). Ох-х! Царско вино, нали? (*Налива и пие.*) Ех, Михо! Хубаво е тук. Я гледай какво е мекичко тука? (*Сяда и се подлесва.*) Ама, се старият грък. Май с човек! Каквото каза, то се и сбъде, бре! Помниш ли, когато ни казваше, че ще ни направи големци! И какво? Лошевичко ли ти е сега? Ех! (*Още повече се подлесва.*)

Михо (*намества нещо на стола*). Хубаво, Драгне, хубаво... ама нали отиде цар Асен... (*Въздъща.*)

Драгни (*стреснато става*). Хем, Михо! Не го споменувай сега... (*Страхливо се озъртва.*)

Михо (*стресва се и бързо се прекръстя*). Дали е истина бе, Драгне? Хем казват, че право от гроба дохождал.

Драгни (*и той бързо се прекръстя*). Ха, ха!... Мълчи сега. Я по-скоро, че може вече да дойдат, а пък аз да отида там да видя... (*Тръгнува.*)

Михо (*доближава се до него*). Къде? Аз сам не оставам тук! Той може право тук да дохожда... (*Озъртва се страхливо.*)

Драгни (*бързо се прекръстя*). Нима те е страх? Я гледай!... Бре, че си бил страх... (*Чува се шум, Драгни и Михо се изпоплашват. Единът се скрива под един*

стол, а другият — под друг. След малко Драгни си показва главата, гледа, кръсти се, излиза и плюе в пазва си. Така прави и Михо.)

Драгни *(гледа на Михо).* Ух! Страх го... То нямало нищо, пък той...

Михо. Ами, че ти по-напред...

Драгни. Ха, ха! По-скоро, че...

Мълчешком наместват още малко чашиите, шестарите и многосвещниците и озъртващиц се, отиват си бързешком.

ЯВЛЕНИЕ V

Драгомир, Добрин и няколко велможи.

Драгомир, Добрин и велможите, разговарящи, влизат.

Един велможа *(на Драгомира).* Какво гледа той условията! Само да се отървем ние от Петра, че... Той не ще е по-добър от брата си.

Добрин. Остави се! Асен беше ни обърнал на слуги. Той не гледаше нито болярска кръв, нито нищо.

Друг велможа. Петър е по-лошев. А пък сета, като е с него онзи калугерин...

Трети велможа. Какво си хортуваш, брате! По-добре още по-тежки условия, отколкото Петър. Тежки условия! Само да си свършим сега работата, че после е лесно.

Добрин. Ъ! Ний после лесно се разправяме с гърците.

Драгомир. Разбира се! Малко по малко. Но ето че иде царят...

Всички погледжат към вратата, разделят се надве и почетно се спират.

ЯВЛЕНИЕ VI

Прежните, Иванко, Исак. Телохранители, Драгни и Михо.

Иванко, Исак и Телохранителите влизат. Телохранителите почетно се спират настрана.

Драгни и Михо влизат от друга страна и се спират до покрития стол.

Иванко *(покланя се на велможите и усмихнато).* Добър вечер, велможи, добър вечер!

Велможите (*поклонят се*). Да живее Иванко, българският цар! (*Заобикалят Иванка и Исака,*)

Исак. Та страхувам ли се аз, дору имаме такива юнаци. (*Показва на велможите.*) Само да пристигнат моите легиони... А радостни известия имаме, велможи, много радостни! (*Разтрива ръце.*)

Иванко. Наистина, велможи, известията са много радостни. Още малко търпение и твърдост от наша страна, та всичко ще се свърши благополучно за нас... (*Всички се разместват около стола.*)

Исак. Е! Ний хубаво, нечуено пиршество ще направиме на Петра! Когато 50 000 отбор войници прилетят на главата му... (*Разтрива ръце.*) А те като вихър ще прилетят тука... Петър нито ще се догади отде му дойде... (*Смее се.*)

Иванко (*на Драгня и Миха*). Напълнете чашите! Нека бъдем, велможи, и ние така радостни, както са радостни и известията. (*Зема чаша.*) Наздраве, велможи! (*Пие.*)

Всички (*земат чаши*). Да живее Иванко! (*Пият.*)

Драгомир. Ами желанието ни ще ли се изпълни? Българският народ ще ли се сдобие с царица?

Исак. И това ще стане, велможи. Императорът желае още повече да уякчи приятелските връзки с българския народ и за то позволи на моята дъщеря...

Драгомир (*зема чаша*). Кога е така, да пием за здравието на българската царица! (*Пие.*)

Всички. Да живее Тодорка, българската царица! (*Пият.*)

Исак (*поклоня се ухилен*). Хубаво, велможи, хубаво! Аз ще кажа на императора за радостта ви.

Иванко. Така обичам аз. Винаги така весели да бъдем! (*Пие и сяда.*)

Всичките други пият и насядват. Начеват да си приказват и да пият. Някои и сами си наливат. Исак зема чаша и подава на Драгня. Драгни се възвива настрана и пие, а после гордо изглежда Миха. Иванко се замислюва.

Драгомир (*тихо, на Иванка*). Ти пак ли се замисли?

Иванко (*дига глава*). Н'ам що ми дойде... (*На телохранителите.*) Да дойде певецът. (*Към велможите.*) Много ми допадат песните му. Добър певец, наистина.

Гласове. Добър, много добър певец.

Добрин. Но и добър войник е. Ех! Да бяхте да видите как биеше и гонеше той Петровите войници! За малко и Петра щеше да улови.

Исак (*удря ръце*). Как не можа да го улови?! Ех, да беше да влезе в ръце! (*Клати глава.*) Но чакай! Ще пристигнат легионите ми! Не ще се отърве той от мене...

ЯВЛЕНИЕ VII

Презните и отец Иван.

Отец Иван (*облечен в дрехи на певец и изменен в лицето така, щото никой не го познава, влиза и отдалеч се покланя*).

Иванко. Дойди, певче, да ни попееш от твоите си песни, само гледай една най-хубава...

Отец Иван (*попотърсва усмихната глава*). Българските песни са всичките хубави, царю честитий! (*Покланя се.*) Но има една, която е много добра, но която още не съм пял пред тебе, царю честитий.

Иванко. (*усмихнат*). Хубаво, певче! (*Подава му чаша с вино.*) Направи веселбата ни да бъде много хубава...

Всички освен Иванка земат чаши и стават.

Отец Иван (*зема чаша, покланя се, поизправва глава и запява*):

Царьо-льо, царю честитий!

Да ти й честито царството,

да ти е чутно името!

Покланя се и пие.

Всички. Да живее цар Иванко! (*Пият и насядват.*)

Иванко. (*усмихнат се покланя*).

Отец Иван (*пее*):

Какво е чудо станало,

станало чудо голямо

във славни града Преслава!

Иванко (*много усмихнат*). Хубаво! Много хубаво, певче!

Всички други с очи и с ръце показват един на друг, че певецът пее много хубаво.

Отец Иван (*покланя се и пее*):

Малко, голямо плачеше,

малко, голямо думаше:

„Царят убиха, цар Петра!“

Последните думи ги казва натъртено и остро гледа Иванка в очите.

Иванко *(става бързешком и безпокойно).* Царят убиха!

Всичките наставват смутени.

Отец Иван *(покланя се).* Така, царю честитий! Първият велможа — той го уби.

Иванко *(още повече смутен).* Първият велможа?

Драгомир *(и той силно смутен).* Първият велможа?

Отец Иван *(натъртено и протегнато).* В тиха полунощ първият велможа с измама влезе в царските палати и сам, с ръката си уби царя, уби най-достойния цар, уби Асеня. *(Последните думи ги казва много натъртено и показва с пръст на Иванка.)*

Иванко *(стреснато се подръпва назад).* Асеня?

Всички *(в един глас).* Уби Асеня? *(Страхливо гледат един на друг.)*

Иванко *(заплашително пристъпва към отца Ивана).* Ти... Кой си ти?

Отец Иван *(поотстъпва и си снема калпака).* Асенювът изповедник. *(Покланя се.)*

Всички *(уплашено).* Отец Иван! *(Тургат бързешком ръка на мечовете си.)*

Отец Иван. Уплашихте ли се? Вижда се, вие не се надявахте, че така скоро ще дойде отплащанието...

Исак *(на ухото на Иванка).* Измяна! Предателство... *(На ухото на Драгомира.)* Тук да се убие... *(Озърта се, като че гледа отде по-лесно да избегне.)*

Иванко. Ти... ти... в палатите... *(Изтеглява меч и пристъпва към отца Ивана.)*

Драгомир, Добрин и някои от велможите *(изтегляват мечове и пристъпват и те към отца Ивана).*

Отец Иван *(изтеглява меч и отстъпва).* Полека, Иванко! Та и вие, велможи! Защо се плашите толкоз? Я погледнете тук... *(Удря с ръка в стената. Отварят се едни тайни врата, непознати нито на Иванка, нито на Исака, нито никому.)*

Всички *(силно уплашени, отстъпват и в един глас).* Мария!

Иванко и велможите изпущат мечове и с разтреперани ръце уплашено гледат, а Исак като попарен бързо се възвива на другата страна.

ЯВЛЕНИЕ VIII

Прежните и Мария.

Мария *(облечена в тъмните си дрехи, бързо се показва на вратата). Ъ? Татко? Мой милий татко? Иванко! Не го убивай!... (Смее се и пристъпва. Прекъсва да се смее.) Тс!... (Ослушва се.)*

Иванко и велможите *(закриват лице с ръце).*

Исак *(възвива глава и зад гръб уплашено гледа Мария).*

Отец Иван. Какво! Познахте ли я? А! Познахте я и се вкаменихте! Наистина, тя е дъщерята на Асеня...

Мария. Ъ! Той спи... *(Ослушва се пак.)*

Отец Иван. Но защо се вкаменихте? Вашата ръка не потрепера, когато убихте един най-достоеен цар, вашата душа не се смути, когато обричахте българския народ и българското царство на загинване, та сега ли се уплашихте от една злочеста луда мома? Удрете! Тя е дъщеря на Асеня, тя не може да ви се противи... *(Клати глава.)* Но вие стоите вкаменени и не смеете да погледнете на тая злочеста. Вижда се, престъплението ви е толкова голямо, щото и вие самите се вкаменихте пред него...

Мария *(турга пръст на устни). Те... (Ухилена се ослушва.)*

Иванко *(открива лице, гледа на Мария и клати глава).*

Отец Иван *(на Исака).* И ти ли, окаяний, трепереш? И ти ли не смееш да погледнеш на злочестата Асенюва дъщеря? Ти... за когото няма нищо свето и честно? Но това е плод на твоите хитри и велики планове! Защо не се радваш на трудовете си. Или ти не можеш да гледаш в очите на истината? Но иди, скрий се и тайно, да те не види никой, обмисляй хитрите и великите си планове, извършвай гнусните си дела!...

Исак *(отстъпва две-три крачки, но се през гръб гледа).*

Отец Иван *(клати презрително глава).* Севастократор! Архонт на непобедимите легиони!... Творение долно и нищожно! Достоеен син на своя народ и племе!... *(Клати глава.)*

Мария. Ъ! Татко? *(Сключва умолително ръце и умолително запява.)* Не го убивай, Иванко! Смили се, смили, Иванко!...

Отец Иван. Но да си идем, Марийо. Твоята ангелска чистота и твоите страдания са страшни за тези хора... *(Улавя Мария за ръка и я повежда.)*

Мария. Ъ! Тс... той спи... *(Върви и тихо пее.)*

Кат'си ме, мамо, родила,

защо не си ме убила?

Влизат в тайните врата, които се затварят подиря им.

ЯВЛЕНИЕ IX

Прежните без отца Ивана и Мария.

Исак (*като че се стресва*). Де е той? Измяна! Предателство! А!... (*Бързешком избягва.*)

ЯВЛЕНИЕ X

Прежните без Исака.

Иванко. Мария? Отец Иван? Де са те? (*Бързо дохожда и удря о стената.*) Де се скриха?

Всичките други (*уплашено се питат един други.*) Де се скриха?

Чува се силен звон, а след малко тръбен глас. Иванко и всичките други стреснато се спират и се ослушват.

ЯВЛЕНИЕ XI

Прежните и един войник.

Войникът (*влиза бързешком и с як глас*). Спасявайте се! Крепостите се превзеха от княза...

Иванко (*потръсва глава и вперва очи на войника*).

Велможите (*уплашено един на друг*). Ами сега!

Всички. Повечето войска доброволно се предаде на княза, гражданите го посрещат с радост, той иде към палатите...

Чува се отвън шум. Някои от велможите бързешком си отиват. Драгомир, Добрин и другите заобикалят Иванка.

ЯВЛЕНИЕ XII

Прежните, няколко от Иванковите войници и Милко с други войници.

Иванковите войници (*с мечове в ръка, втурват се, бягащи от Милка*).

Милко и войниците (*втурват се подиря им, викащи*). Да живее Петър-Асен!

Иванко. (*щом вижда Милка*). А! Издайнико! (*Дръпва меч от един войник и напада на Милка.*)

Милко (*бие се с Иванка*). Аз ти казах, че щом повикаш един неприятел в земята ни, аз съм против тебе и ето — сдържах думата си.

Иванко. Умри! (*Ръгва Милка в сърцето.*)

Милко (*пада мъртъв*).

Милковите войници (*бягат от Иванка*).

Иванко. Подиря ми, велможи и войници! (*Отива след Милковите войници.*)

Велможите и войниците му (*отиват след него, викащи*). Да живее Иванко!

ЯВЛЕНИЕ XIII

Исак и Тодорка.

Исак и Тодорка (*тичешком влизат от разни страни*).

Тодорка. Ах, тате, загинахме!... Не ти ли казах аз, че е той? (*Тича замаяна.*)

Исак. Де е Иванко? Да бягаме, Тодорке, но и той с нас... Разбираш ли? Да го намерим и да бягаме!...

Тодорка (*избягва*).

Исак (*ядосано удря ръце*). Отидоха! Развалиха се хубавите ми планове!... Ех, Българийо! Вижда се, тебе бог те пази! Но чакай! Аз още не съм се разплатил с тебе!... (*Клати заканително глава и избягва. Чува се бой и вик: „Да живее Иванко! Да живее Петър-Асен!“ Войници бягат през сцената.*)

ЯВЛЕНИЕ XIV

Петър, отец Иван и много войници.

Отец Иван (*облечен в калугерските си дрехи, препасан с ремик, гологлав, в дясна ръка държи меч, а в лява кръст — влиза*).

Петър и войниците (*с мечове в ръка влизат подиря му*).

Войниците. Да живее Петър-Асен!

ЯВЛЕНИЕ XV

Прежните и Иванкови войници.

Иванковите войници *(с дигнати мечове влизат от срещната страна, викащи)*. Да живее Иванко! *(Щом виждат отца Ивана и Петра, поотстъпват и свеждат мечове,)*

Отец Иван. Мир и любов на всички! Да живее Петър-Асен!

Всички. Да живее Петър-Асен, българският цар!

Край